

HAZULRÓL

IRTA:
GYÖNGYÖSY LÁSZLÓ

SZERZŐ SAJÁTJA

H.-Nánás.
Nyomatott Szabó Ferencznél.
1888.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2022
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár Digitálistartalom-fejlesztési és -szolgáltatási Osztálya
ISBN 978-963-417-481-3 (online)
MEK-19178

TARTALOM

Előljáró beszéd.

A nagyasszony.

A bunda.

A posta.

Sötét napok.

Házasságom.

A titok.

Hogy lehet meggazdagodni?

A nagynéni ládája.

Ezen könyvemet ajánlom kedves anyámnak.

Hogyha az ég ragyogását
Jó anyácskám mind lehoznám,
Leszállnék a tenger mélyre
A sok gyöngyöt eléd szórnám;
Ha életem örök volna,
Éjjel-nappal fáradoznék,
Adósságom le nem rónám:
Ugy is háládatlan volnék!

ELŐLJÁRÓ BESZÉD.

(Egy gyűjtő kesergése.)

Éppen jókor kaptam előfizetési felhívásodat. Valamennyien együtt voltunk. A vén görög tartlit játszott a derék takarékpénztári igazgatóval. A mint a talont felmarkolta, dühös krákogásban tört ki. - A sima öreg igazgató részvevő arczczal adott kifejezést mély sajnálkozásának. Megjegyezte azonban, hogy neki úgy rémlik, mintha az összes társadalmi és illem-szabályok ellen való dolog volna a dühöngés olyankor, ha a talon nem vág be.

Bálint Jenő professzor kárörvendő, diadalmaskodó arczczal beszélte Zsá Miskának, hogy Lakatosné önágyaságának macscsát három tarokkal tönkre tette. (Neked nincs szerencséd ismerni önágyaságát. Félelmes urhölgy. A szomszédjának mindig elfogja a huszonegyesét. Engem különösen kedvel, maga mellé ültet a tarokban és mindig polgármesterré avat.* Zsá Miska barátunk nyugtalanul hallgatja Jenőt, és még nyugtalanabb pillantást vet a sarok asztal felé. Itt ültem én, Fogas Károly mérnök barátunkkal. Az előttünk való boros üvegben volt is, meg nem is valami. Karcsi örült neki, hogy elbeszéléseidet kiadod, de hevesen kifogásolta, hogy a mult esztendőben Károly estéjén csaltál. Nem a torkodba, hanem az asztal alá öntötted a jó szerednyeit. Ki is jelentette, hogy e nagy hibád miatt kénytelen lemondani az előfizetés-ről.

Baráti kötelességemnek tartottam védelmedre kelni. Hajtó Samu ismeretes döntő nevetésével kísérte a vitát. Barátom, Károly makacs vonakodása, Samu nevetése, javadra szolgáltak. Az egész társaság nagy karéjban vett körül minket. Mindenkinek az arczán ott ragyogott a jókedv szivárványos derűje.

Rögtön tisztában voltam vele: most mindenki mosolygós arczczal ir alá az ivnek. Lelkes szavakkal lobogtattam a levegőbe előfizetési felhívásodat, tollal, tintával kész voltam szolgálni mindenkinek, a ki a nevét alá óhajtja kanyarítani.

Samu azonnal felfogta a dolog jelentőségét, elkomorodott. A többiek arczán szintén meg-látszott a pillanat ünnepélyessége. Tiszteletreméltó gondolkozás tükröződött le képükről. Mély csönd, olyan, a mely a nagy elhatározások előjele.

A jelenlevők nemes gondolatainak az öreg takarékpénztári igazgató adott kifejezést, szólván ekképen:

- Uraim! azt hiszem mindnyájunk nevében szólok, midőn kijelentem: nagy örömmel vesszük tudomásul, hogy László barátunk elbeszéléseit kiadja. (A jelenlevők tétovázva egymásra néznek.) Örömmel mondom, mert a tőlünk nagyrabecsült és szeretett férfit mindnyájunk barátja, derék, kedves ember. Velem akárhányszor sakkozott, ha unatkoztam (közbekiáltás, talán a görög szólott: nekem meg rendes vevőm volt, pontosan fizetett.) Rokonszenvünkre tehát biztosan számíthat. (Általános helyeslés) Sőt az illedelem ellen való hiba volna, ha valaki kétségbe merné vonni, hogy szándékunk előfizetni kötetére. (Nagy nyugtalanság) Mondom szándékunk, de nem mindjárt. (Élénk helyeslés) Szándékunkban van nagy agitációt kifejteni az előfizetések érdekében. Részemről kérek is egy ivet, - hogy ismerőseimnek meg-mutassam. (Nagy éljenzés.)

Barátom azt a lelkesedést, a mely e szavakra a hallgatóságon erőt vett, lehetetlen leírni. Egy szájjal és egy lélekkel kiáltották: Én is, én is kérek egy ivet. A görög egyszerre hármat kért,

---

* Nb... polgármesterré avat. A kinek huszonegyesét elfogják: p o l g á r m e s t e r .

csak nagy nehezen tudtam odáig lohasztani lelkesedését, hogy kettővel elégedjék meg, különben nálam egy sem marad.

E nem várt felséges eredmény elkábitott. Természetesen én is alá akartam volna írni az ivnek, de egy hang szólalt meg belsőmben, hogy e már tulbuzgóság lesz. A tulbuzgóság pedig többet árt mint használ - éppen te mondogattad ezt nekem annak idején, mikor Málikának udvaroltam.

Abban állapotam meg, hogy semmiképen sem fogom elhamarkodni a dolgot. Előbb alszom egyet.

Lefeküdtem. Gyötrelmes éjszakám volt. A hajnal már benézett ablakomon, de még a szemem sem tudtam behunyni. Végre, hősies elhatározással kiugrottam az ágyból. Szomoru beesett arczzal aláírtam az ivnek.

Másnap kétségbeesve nyitottam be a szomszéd mészároshoz. Ráálltam a mérlegre. Éppen négy kilót fogytam.

Azóta nem ismerem a ruháimra, mintha Négymázsa Kristó Mihályéval kicserélték volna.

E körülmény azonban csak növelte tevékenységemet. Mások is áldozatul vihetik természetbéli vastagságokat az irodalom oltárára.

A mészáros boltból egyenesen egy államhivatalnok barátomhoz siettem, a kinek szobájában egy vörös fejű ur is volt.

A nagylelkű barát rögtön 60 előfizetőt ajánlott, de oly feltétel alatt, ha őt alá nem iratom. Az ügy érdekében kénytelen voltam elfogadni ez előnyös alkut, mire az én derék barátom a vörös fejű urra mutatott e jelentős szavakkal:

- H... ur és valamennyi kollégái aláírnak.

H... ur erre ajánlotta magát, s gyors léptekkel távozott. - Valami nagyon sürgős dolga volt, mert nem tudtam utólélni, oly nagyokat lépkedett.

A mint utána megfogtam az ajtó kilincsét, valaki belül, mintha tüzet jelentett volna, oly ijedt hangon felkiáltott: gyűjtenek!

Magam is annyira megilletődtem e szóra, hogy csak pár percz mulva mertem benyitni.

A szoba üres volt. Csak egy csomó kalap, sétatálcza, esernyő, mely szanaszét hevert az íróasztalokon, bizonyította, hogy itt voltak emberek.

Természetesen ez a körülmény egy csöppet sem hozott zavarba. Dolguk akadt, majd csak visszajönnek!

Nyugodtan rágyújtottam egy szivarra, és elhatároztam, hogy várni fogok. A mint körülnéztem, a számok csalhatlan bizonyosága jó kedvre hangolt.

A szobában 20 széket számítottam meg; 20 szék, 20 előfizető! Egy csapásra ilyen eredmény; mindenesetre fölér egy kis várakozással.

Merengésemből léptek csoszogása, halk suttogás ébresztett föl. A tulsó ajtó felül jöttek a biztató hangok. Ah már jönnek az előfizetők.

Ilyenkor nem árt az előzékenység. Odasietek az ajtóhoz, kinyitom. Tompa zuhanás, éles kiáltás, H... ur legbiztosabb előfizetőm, aki most is a kulcslyukon nézegetett be (bizonyosan be akart kiáltani, hogy el ne menjek) elterülve hevert a földön, s homloka akkorára dagadt, mint egy czipó.

Mélyen sajnálkoztam e véletlen baleset fölött, de egyuttal biztosítottam róla, hogy a lelki öröm elfelejteti az emberrel a test fájdalmait. Ilyen szép elbeszélésekre aláírni okvetlenül csupa gyönyörűség, s ezzel megmutattam neki az ivet, s rá bízam, hogy találja el, mi a teendője?

H... ur azonban egészen más véleményben volt. - Morogva csapta be orrom előtt az ajtót, s belülről kiáltott ki.

- Gyűjtsön számomra, koldussá tett.

Éppen ekkor egy nevezetes körülmény vonta magára figyelmemet. A lépcsők aljáról tizenkilencz fej tűnt elő a fal mögől. Ijedt arczczal meredt felém valamennyi.

Ni, azok az e szobából való előfizetők. Nem baj hát, hogy az ajtót becsukta H... ur. Ugy is lent várnak valamennyien, csak utánok kell mennem.

Mikor az első lépcsőfokra lépek, a tizenkilencz fej mind visszahúzódik, mikor a lépcsők aljára jutok, kihalt, néma a folyosó. Sehol egy árva lélek. Bizonyosan a szemem káprázott az imént. A föld csak nem nyelhetette el a fejeket.

Lehangolva távoztam.

Az emberek igazán különösek, ez az üres fehér lap pedig borzasztó.

A mint így évődöm magamba, kaczagó gerle hang ütődik fülembe.

- Hová P... ur ilyen komolyan?

Fölnézek, A... Ilonka nagysám áll mellettem, a ki egészen neki pirosodott a nevetéstől. Nyári kalapjának tolla csak úgy lengett a szélben, a mint fejcskáját előre, hátra hajtogatta.

Amint e kedves arczra néztem, rögtön eloszlott arczomról a komorság felhője. Itt egy rokonszív, aki megért. Megnyiltam előtte.

Részvételt hallgatott. Boldogan, kevélyen sétáltam mellette, s kihívó arczczal néztem körül.

- Nem volna kedve aláírni nagysád? - kértem tőle csak úgy a formáság kedvéért. Napnál világosabb, hogy erre nagy kedve van. Gyönyörködve néztem kedves arczára. Istenem, de szép szemei vannak az én kedves előfizetőnőmnek!

Ilonka úgy felkaczagott, hogy a sétány fáiról ijedten rebbentek föl a verebek.

- Eredeti ötletei vannak kedves barádom. Na már itthon vagyok. - Isten önnel!

Fölszaladt a lépcsőn, s én elképedve néztem utána. Vajjon miért feledkezett meg most róla, hogy engem is felhívjon? Mikor én már úgy megszoktam, hogy az ilyen séta után még kedvesebb tete a tete következik.

Üldöz a fátum. Ugy tetszett, mintha a legrosszabb pillanatban mutogatnám ezt az előfizetési felhívást.

No de azért csüggedni nem szabad.

Ni, ott megy Csávossy Pista kedves czimborám! E már csak aláír a barátság kedvéért is.

- Pista - kértem tőle elkeseredve, becsülsz-e te engem?

- Ugyan miféle kérdés már ez? Meg vagy te keveredve jó fiu?

- Nem én, csak gyűjtök. Kérlek írd alá ennek az ivnek.

- Ugyan, ugyan ne bolondozz!

Dühbe jöttem, - és szónoklásra adtam magam.

- Micsoda, neked bolondság az irodalom pártolása! Tudod-e mily hazafiatlan nyilatkozat ez? Tudod-e hogy az irodalomnak köszönhetjük, hogy mi most ketten magyarul beszélünk. Az irodalom nélkül én vad rácz vagyok, te meg bős oláh...

- Én oláh, hallod-e ezt kikérem!

- Én már kiadtam.

- Hallod-e, két urat küldök hozzád.

- Tessék. Egész délután várom őket.

- Meg lesz a kívánságod, mondá Pista és ott hagyott.

Jól megy! Előfizetőm nincs ugyan, de párbaj az már lesz.

Ez volt az utolsó ember, akivel az előfizetés dolgában beszélhettem. Vágó urambátyámmal már nem juthattam odáig. A tiszteletreméltó öreg ur aggódó arczczal nézett végig rajtam, s megfedett ilyenformán.

- Kedves öcsém, te fiatal ember vagy, szükséged van az emberek jó akaratára. - Valjon miért bősizsz fel magad ellen mindenkit?

Vágó bátyámról az a hír szárnyalt, hogy nagy irodalom pártoló. Azért szó nélkül vettem ki zsebemből az ivet, de még mielőtt szóhoz juthattam volna, az öreg ur letorkolt:

- Javíthatlan vagy öcsém!

A párbaj eredményéről hallgatok, csak annyit jegyzek föl, hogy az nap, mikor a viaskodás megtörtént, egy hordár nyitott be hozzám. Én éppen akkor kötöttem fel a vizes ruhát fejem baloldalára.

A hordár egy kis illatos levélkét adott át nekem.

Megösmertem az írást, s remegve bontottam fel. Nagyon rövid levél volt. Szóval szóra ezt olvastam belőle:

»Kedves barátom. Szívesen látom délután egy kis tete a tetere, de - előfizetési felhívás nélkül! A... Ilon.«

Barátom, mit tehetek mást? Mellékelve küldöm előfizetési felhívásodat. Csak magamat fogtam meg. Arra kérnélek, hogy a körülményekre való tekintettel mentenél föl a kötelezettség alól...

A nagyasszony.

Kedves apám háza is ott volt a Kövicses utcán. Ott laktak szép sorjában: Pálóczi Bodnár István, Gálócsi Kerekes Andris, Eszenyi Hénap József, Tarnóczi Virágh Bálint, Nagyráthi Oremus Péter, és hogy ki ne felejtsem még: Csury Méhes Barnabás uram is. Csury Barnabás a legrátartóbb volt valamennyiök között. Folyton előhozakodott nagyapja diétai diadalaival, s ezen előkelő származásból kifolyólag négy lovon is járt.

Hénap József ugyan váltig állította, hogy az öreg Bernáth Zsigmond, a félszázados követ, mit se tud a Csuryak diétai szerepléséről, s Barnabás komának kár úgy dicsekedni, hanem ez a híresztelgetés nem talált általános hitelre. Hénap Józsefnek különben is osztályos pöre volt a Csuryakkal, lehet, hogy a pör keserőségei törtek ki belőle ilyen formában. Magam meg nem akartam végére járni a dolognak, mert szegről-végről atyafiságban is volnék a Csuryakkal. Így aztán nem egészen világos a dolog.

Nem is erről akarok én voltaképpen beszélni, noha annak idejében a Csury ügynél nem volt fontosabb ügy a Kövicses utcán lakók szemeiben. Ezt a tulságos fontolgatást azonban mostanság hiábavaló dolognak tartom. Akár volt Csury nagyapja a diétán, akár nem, Csury büszke volt a familiájára, s kevély volt mindegyik a magáéra, ámbár diétára járó követet tiz között ha egy tudott nagy vesződséggel kimutatni ősei közül. Édesapámat - világosan emlékszem - szintén csöndes önérzettel töltötték el a dicső ősök, pedig ő legföljebb egy poétára hivatkozhatott. Erre is azt mondták a háta mögött: tessék bebizonyítani! Ez a sértő kételkedés nem egyszer mélyen megindította szegény öregemet. De hát az ilyesmi nem megy különben.

Az ősök dolgában nem is volt soha megegyezés a Kövicses uton, de csodálatosan megegyeztek abban, hogy jött-ment - vagy (a mire nem jó még rá is gondolni) paraszt ne fertőztesse meg az utca szűzies nemességét. Armálistára is görbe szemmel néztek, de csak türték valahogy, különösen, ha sok földje volt, nemesi levél nélkül azonban emberemlékezet óta csak a vakmerő Furu Péter mert oda tolakodni.

A szerencsétlen kupecz rengeteg áron vette meg az elpusztult Szentimreyék kuriáját licitáczió. A szomszédok nem bírták olyan magasra verni az árát, hogy Furu még többet ne ígért volna rá.

De győzték furfanggal. Hénap József belövdödzött az udvarába, Virágh Bálint a ház vörös kéményét, (a kupecz fő-fő büszkeségét) verette le béreseivel. Mikor ez se használt, Csury Barnabás két karddal és két dupla fegyverrel rándult át hozzá, s erővel rá akarta beszélni, hogy barátságos duellumra keljen vele. A derék Furu reggelre határozta a mérkőzés napját, s azóta nyoma veszett. Máig is találgatják, vajjon hová tűnt el?

Ebben sem adok igazat a Kövicses utcának, már demokrata elveimnél fogva sem. Ámbár, mint elfogulatlan szemlélő - mert, a mi igaz, igaz marad demokrata világitásban is - kénytelen vagyok bevallani, hogy pl. Eszenyi Hénap József neve mellett Furu Péter uramé, mintha egy kissé kellemetlenül csengene! Lehet azonban, hogy csak a fülemben van a baj. Rosszul szoktatták.

E fontos ügy megítélésénél nem szabad arról sem megfejtkezni, hogy a velünk szembe levő sor is csupa nemesi kuriákból telt ki, sőt lefelé a csacska Ungig úgy volt az.

A másik szomszédunk Diószeghy Kata néni volt, Dobosy István tisztas özvegye. Mellettök egy nagy ereszü, mohos házban lakott Kerészi Gedeon János uram bátyám. Egy kaczkias öreg ur, szénfekete haju, fekete, keményen kipedrett bajuszu. Mindég ezüst sarkantyus csizmában járt, s ilyen feketének látták vagy 30 esztendő óta, a miért az a gonosz hir szárnyalt róla, hogy

haját, bajuszát festi. Arról is tudott beszélni a világ, hogy az öreg ur a földjeit eszi, apránként eladogatván őket. Hadd pusztuljon - mondta az én kedves nagynéném, a ki pedig egy maga legalább 30 asszony véleményét fejezte ki - miért él 8 esztendő óta bolond özvegyiségben!

Persze mindezek nagyon régi dolgok. Azóta másképp forog a világ kereke. Most már nemes urat volna bajos találni a Kövicses uton. Ki meghalt, ki elpusztult, még a házat is eldobolták a feje felől, az ivadék pedig elszóródott az ország négy tája felé.

Olyan idegenek előttem azok az ismerős házak. Mikor a mult évben arra vitt a bajom, mogorván, kedvetlenül néztek le rám a régi épületek, meg-meglóbálódzott régi házunk előtt a kutostor vödre; elkergetett onnan, az öreg diófák haragosan recsegették kiszáradt galyaikat: mit is keres ez idehaza? Egy-egy idegen arcz kérdőleg végignéz, aztán közönyösen befordul a szögleten. Igaza van: mi keresni valóm volna itt? Egy-két sir az enyém, az élők közül pedig legfeljebb Csury Benedeket, a Barnabás fiát lehetne kívájni könyvei közül. Hanem a Benedek is csak félórai hallgatás után köhent, vagy szól egyet. Uj világ, uj emberek, más az ének, más a szó. Benedek se lesz sokáig irmag, már is úgy hallatszik, hogy Budára megy a belügy-minisztériumhoz.

Diák koromban már-már előtünedeztek a pusztulás jelei a Kövicses uton. Hanem milyen hanyatlás volt ez! A csézák vigan robogtak elő az udvarokból, nehéz hintók is döcögtek végig az utcán. A benne ülő asszonyságok nyájas mosolygással üdvözölték a csézán járókat. A szérük tele kazlakkal, a magtár színültig buzával, a pincze jóféle szerednyeivel, a szív érzéssel, jókedvvel. Szikora Marczi csak a Kövicsesnek hegedült. Pusztulás aranyos jókedvvel, halál muzsikaszó mellett. Csakhogy ki hitte volna el azt akkor, mikor még most is olyan nehéz elhinni.

Rózsás felhők közül bontakozik ki gyermekkorom ideje. A füzes, a kis Ung, a kertünk végében levő cseresznyefa, tanui egykori boldogságomnak. Nélkülük talán el se hinném. A cseresznyefáról vágyó szemekkel kandikáltam Dobosy néni kertjébe, a hol szem nem látott nagyságu körtvélyek, almák, szilvák, fül nem hallott nevezetű furcsa gyümölcsök kandikáltak rám. Hejh ha én ennek a kertnek csősze lehettem volna!

És a néni szemefénye, az egyetlen Laczi, még csak képpel sem fordul felé a tündérkertnek. Innen látom az ambitusunk könyöklőjéről, hogy ott ögyeleg a széles tornácz oleanderei között abba a furcsa, virágos kantusba, a mit az édesanyja hozatott neki Pestről, pedig már idestova dél lesz. Abban a perczben a szérű felől szapora, éles hangu beszéd veri meg fülemet, saját-ságos, csattanó hangok kíséretében. Majd leszédültem a könyöklőről. A nagyasszony gazdálkodik. Hejh, de jó, hogy nem én vagyok a bérese!

Azt tudtam, hogy nagyon jó gazdálkodó a néni. A tüzesfejű sárkánytól nem ijedtek volna úgy meg a cselédei, mintha a nagyasszony bóbítás fejkötője váratlanul (és mindig váratlanul) előbukkant. De járt olyankor a cséplő, majd eltört a nagy iparkodásban.

Csüllög Ferinek a juhásznak, a ki azóta a harmadik határra bujdosott szégyenében, mint szavahihető tanuk állitják, még most is izzad az üstöke, a mikor elmondja, hogy koplalt másfél napig a nagyasszony t i t k o s s z o b á j á b a n .

Ugy történt a dolog, hogy Csüllög Feri egyidőben valami harmincz bürgének a bőrével számolt be. A nagyasszony nyakon fogta Ferkét, egyet penderített rajta, s bevágta a titkos szobába. Csüllög Ferke a mint beesett az ajtón a nyelvét is véresre harapta kinjában. De ijedtsége még csak ezután lett határtalan. A nagyasszony ráfordította a kulcsot. Feri másfél napot töltött étlen-szomjan az eldobott selyemruhák, karpereczek, edények, findsák, székek között. A nagyasszonynak ugyanis az a furcsa szokása volt, hogy minden olyat odahányt, a mi tetszését meg nem nyerte, lett légyen az selyemből, vagy aranyból.

Csüllög is ilyen tárgygyá lett a nagyasszony szemében. Náni a kedves belső cseléd, éjjel leoldotta a szoba kulcsát a nagyasszony kötőjéről, s az ablakon szöktette meg Csüllög Ferit. A nagyasszony még csak nem is tudakozódott róla.

Persze a néni gazdálkodó tehetsége is élénk tanácskozás tárgya volt a Kövicses uton. Özveggy Kökényesy Jánosnét valóságos dühre lobbantotta, mikor előhozták neki, hogy Diószeghy Kata a gálócsi udvarházat a hozzá tartozó földekkel özvegységeben szerezte. Azt mondta, hogy Dobosy bátyánk körme kapart ott. No ezt a kifakadást még én is megmosolyogtam. Szegény Dobosy bácsi, az Isten nyugtassa meg, egész nap a tornáczon pipázott, vagyha nagyon megerőltette magát, akkor elment a Gedeon szomszéddal nyulászni, a kivel nagy barátságot tartott, vagy legföljebb valamelyik névnap estén el-eladomázott. Ennyiből állott a tevékenysége.

Hallottam róla egyebet is. Egy nap elmélázva üldögélt az oleanderek mögött. Pipájából kialudt a tűz, a szerednyei megmelegedett előtte. Dobosy bátyánk még erre se tért magához. Végre Gedeon szomszéd megunt a mélységes hallgatást és megszólalt:

- Te Pista, hátha már innánk ebből a szerednyeiből!

A bátyám ijedten serkent föl, s ily szavakra fakadt:

- Nem tudom én, kérdezd meg a feleségetől.

Ezért mondták, hogy Dobosy István uramat nagyon jól szoktatta a felesége. No de ez a történet, alighanem ráfogás.

Volt olyan is, a ki azt mondta, hogy Diószeghy Kata nem is szerette a férje urát. Csicseri Gábor tudna arról beszélni, ha élne, és ha akarna! Már én meg azt mondom erre: a szívek és vesék vizsgálója, a mindenható Isten. Kár az embereknek az ő dolgába avatni magukat.

Bizonyos azonban, hogy Dobosy néni azt a vézna Laczi gyereket rendkívüli módon szerette. Hiszen más anya is szereti a vérét, hanem Dobosy néni, mintha csak mindenkitől megvonta volna szeretetét, hogy Laczinak annál több jusson belőle. Igaz, hogy nem is volt több gyermeke, aztán valóságos hadi lábon élt miatta a halállal. Hányszor zörgette fel álmából Zsiró doktort, hányszor vitte föl Pestre, s összeveszett fia miatt az egész orvosi fakultással. Mindegyik betegsége után annál hevesebb szeretettel csüngött rajta.

Én nem is tudom, kire ütött az a Laczi? Édes apja gömbölyű, piros-pozsgás ember volt, anyja parancsoló, délczeg termetű nő, a ki előtt öles parasztok is elejtették a kalapot, ha harsányan rájuk szólott, az egész rokonság is piros-pozsgás nép volt. Isten a megmondhatója ennek?

Mikor a latin gramatikát tanultam Dobosy Laczi már kinőtt a katonasorból. De csufság volt a legénysége. Nem volt annak egy szőr szakáll, se bajusza, a keze, lába pedig olyan apró volt, mint valami kisasszonynak.

Meg is állapodtak abban a Kövicses utcán, hogy a Laczi nem sokáig él. És alig telt el a nagyasszony gyászszertendeje, a sok kérő egymásnak adta a kilincset. Haza is kotródtak valamennyien, nagy szégyenkezve. Csury Barnabásnak, a ki szintén e tájban jutott özvegységre, ekkor ötlött az eszébe: Dobosyné alighanem reám vár! Csury okulva az elődök szomorú sorsán, megadta módját a kérésnek. Kiment kereknyei tanyájára, s onnan tüzes négy lovon az alispán és a főjegyző kíséretében lépte át a hatalmas asszony küszöbét.

Mit végeztek? azt körülményesebben nem tudom. De arra emlékszem, hogy Csury félévig nem mert előkerülni kereknyei tanyájáról, Dobosy néni pedig két évig ellenséges szemekkel tekintett Csuryra, noha komák is voltak. Talán azért, hogy a fiának szánt szeretetből ő is elakart tulajdonítani valamicskét magának.

Hogy Dobosy bátyánk papucs alatt lett volna, ennek legfényesebb czáfolatát abban látom, hogy a nagyasszony szemefényének, a Laczinak jövő sorsa fölött is István bátyánk határozott. Gedeon szomszédal abban állapodtak meg, úgy kedélyes borozás közben, hogy Gedeon Juliskát neki nevelik.

A Juliska - a szomszéd leánya - mindennapos volt a háznál, különösen a jó gyümölcsök miatt. A nagyasszony eleinte nem is nézte rossz szemmel a fürge, eleven leányzót, a Laczi is nem egyszer mosolygott rá. Szóval találták egymást a gyerekek.

Hanem az még ezelőtt volt. Én már mint serdült hajadonra emlékszem Juliskára. Hejh, hamis leány volt az a Gedeon Julcsa. Nevetett annak mindene: szája, szeme, orcája, még azok a gödröcskék is az állán. Gyönyörű magas, karcsu teremtes lett belőle. Arcza majd kicsattant a piros egészségtől... szóval árnyék volt mellette Dobosy László. Így vélekedék a kövicses-utcai közvélemény.

És a mi csodálatos dolog, akkor már Dobosy néni is elhidegedett a leányzó iránt. Sőt a mint egy nap az a bolondos leány a bátyja huszár-ruhájába öltözve, lódingosan, tarsolyosan beállított Dobosy nénihez, nyílt szakadásra került a dolog. Dobosy néni összezsapta a kezét, és így förmedt rá:

- Hogy ilyet megtud tenni egy tisztességes leányzó. Hallod-e, nekem ne járd ide ilyen maskarában!

Gedeon Juliska meghökkenve nézett Dobosy nénire. A mikor aztán a néni befordult a másik szobába, látta, hogy ennek fele se tréfa, fekete szemében az a sajátságos, égető láng jelent meg, a melylyel engem már mint kis fiut annyiszor megijesztett. Veszedelmesen tudtak égni azok a nevető szemek.

Pár hét múlva nagy léhhel-péhhel rontott be kedves nagynéném édesanyámhoz.

- Tudod-e mi az ujság? kezdte el már az ajtóban. (A jó nagynéni minden ujságot legelőször tudott meg.)

- Tán csak nem égett le a megyeháza?

- Az nem! De képzeld csak Dobosy Laczi fülig szerelmes Gedeon Julcsába.

- Ugy tudom, hogy egymásnak vannak szánva - veté ellene nyugodtan kedves anyám.

- De ez az árnyék és a piros Gedeon Julcsa! Eredj csak kis fiam laptázni!

Ez már nekem szólt, mert ugyancsak hegyeztem füleimet. Kedvetlenül fordultam ki az ajtón. Tessék ebből kiokosodni. Az is baj, ha beteg az ember, az is baj, ha egészséges.

E naptól kezdve nem tudom kivenni a fejből, hogy Dobosy néni elkeseredett, rettenetes harczot vivott Gedeon Julcsával. Női harcz: egy gyöngé, vékony gyermekért, az anyai szeretet küzdelme, a sértett hiuság, a szerelem ellen. Egy vasakaratu nő harcza a szépség hatalmával. E hadviselésnek csak egyes kirohanásai jöttek nyilvánosságra, de én úgy hiszem, hogy lángolóbb, emésztőbb volt a harcz a négy falak között, s a szívek legmélyén. A Kövicses utca ebben is más véleményt tartott. Nagynéném pl. egyenesen Gedeon Jánost tette felelőssé mindenért. A tökéletlen Gedeon Dobosy Laczi vagyonából szeretne uraskodni, mert a magáéból nem futja.

Annyit azonban bátran mondhatok, hogy egy-egy újabb hír a két táborból lázas izgatottságba hozta az egész várost.

A következő tavaszon Diószeghy Kata kőmivesekkel rakatta be a Gedeon-portára néző ablakokat. Beszélték, sőt sokan saját szemeikkel látták is, hogy Dobosy Laczi fél napokat is

előgyelgett az ablak mellett: nézte, sokáig nézte Gedeonék kertjét. (Nem is tudom, mit nézhetett rajta. Egy-két bokor csenevész szegfű és kalarábé volt benne.)

Az ablakok berakása csöppet sem hozta zavarba Lászlót. Ettől kezdve átjárogatott Gedeonékhoz.

A nénémasszonyok sugtak-bugtak, még komoly édes apám is tudakozódott a dologról. Nekem úgy tűnt fel, hogy a madarak is arról fütyülnek, az erdő is arról susog, a csacska Ung csak egyre erről kérdez. Mi lesz már most?

Hát a lett, hogy Diószeghy Kata a legnagyobb munkaidőben vitte fiát fürdőkre. Szobráncztól kezdve Tusnádig minden fürdőt bejártak. A fák levelei is lehulltak már, mire visszakerültek.

A sok fürdőzés nagyon megártott Dobosy néninek. Nem ismertek a régi nagyasszonyra. Egyenes termete összeesett, parancsoló tekintete olyan tétovázóvá, majdnem félénkké változott. Gyakran minden ok nélkül összereszt. Egy árva panasz szó nem hagyta el ajkát, de beesett arcza véghetetlen fájdalomról beszélt.

Hir talán még nem okozott nagyobb riadalmat a világon, mint mikor első hóeséskor hire ment, hogy Dobosy László megkérte, és megkapta Gedeon Juliska kezét.

Az esküvő ott volt a vén Gedeon házában. Nagytiszteletű Oremus Péter szivreható, ékes beszédben kötötte a fiatal pár szívére, hogy szeressék egymást. Gedeon Juliska örömsugárzó arczczal, de vőlegénye, vagy a pap helyett az ablakra tekintgetve mondta el az esküt. Laczi (még ekkor is csak Laczi volt) hosszú nyaka alig látszott, úgy behuzta a vállába, s igen helyett nemet mondott. A papnak kellett kiigazítani a hibát. Ugy is sáppadt arcza most még sáppadtabb volt, rikitó ellentétben Juliskáéval, a kinek arczát, mintha rózsalevéllal dobálták volna meg.

Mondják, hogy az eskü előtt Laczi ijedten nézett anyjára, s lépett is egyet felé. Talán hozzá akart menni, de Juliska erősen fogta kezénél. Éppen ekkor mondta kedves nagynéném Dobosy néninek: vékonyka a szegény Laczi, no de majd megerősödik a felesége gondozása alatt; mire Dobosy néni keservesen elsírta magát.

E jeladásra általános lett a szomorúság. A nénikék valamennyien előkeresték zsebkendőiket, s úgy megzokogtak, mint valami nagy temetésen. Dobosy néni után kedves nagynénim sirt a legkeservesebben.

Gedeon Julis vállát rángatva, szélesen szaladt ki a szobából, az ajtót alig tette be maga után, már is rárivalt az egyik ott őgyelgő cselédleányra: mit sirnak ezek az asszonyok?

Soha ilyen menyegzőt!

Egyéb nevezetes esemény különben nem történt, ha csak azt nem fujjuk valami nagy dologgá, hogy Csury Barnabás és Eszenyi Hénap József úgy hajnali négy óra körül a legjobb barátok lettek, és Tatay Flóris prókátorral rögtön megiratták az egyességet a negyven éves osztályos perre vonatkozólag. Csury Barnabás különben halála napjáig panaszkodott erre a hajnalra. Azt mondá, hogy elbolondította valaki, csak avval nem jöhetett tisztába, maga volt-e az oka, vagy Hénap, vagy az a cseles prókátor.

Az sem valami nagy esemény, hogy ez alkalommal a Laczi nagyon megerőltette magát. Négyszer tánczolt, kétszer a menyasszonyával, egyszer Virágh Ilonkával, egyszer pedig Hénap Katinkával.

Azt említeni sem kell, hogy Szikora Marczi a legszebb nótáit huzta el, s hogy a lakodalom egy hétig tartott. Három napig Gedeonnál, három napig Diószeghy Katánál, a hová az új pár beköltözött. Dobosy néni ugyanis erősen kikötötte, hogy velők fog lakni.

A télen csak egyszer jött lázas izgatottságba a Kövicses, a mikor valaki bolondul szélnek eresztette, hogy Dobosy László meghalt. Ennek a hirnek Laczi örült a legjobban, mert a kinek holt hírét költik, sokáig fog élni.

Ezenfelül csak azon ütköztek meg, hogy a fiatal menyecske mindenféle oldalgós beszéddel kikerülte, hogy Diószeghy Katát anyámnak szólítsa. Ebben a dologban sem volt megegyezés. Voltak (az igaz hogy kevesen) a kik hallották, hogy anyámnak szólította, míg mások váltig állították, hogy sohasem hallották. No, ebben nem lehet eligazodni.

Mire azonban kitavaszkodott, a fák rügyeivel az új hírek is sarjadni kezdtek. A fiatal menyecske nem tud kijönni a napával, fellovalja ellene férjét, s arra akarja rábeszélni, hogy a nyárra Gállocsba menjenek lakni, a napa meg maradjon itthon. Sőt már a napot is meg tudták mondani, a mikor a költözködés megtörténik. Igaz, hogy akkor nem történt meg, de a hír asszonyosság fáradhatlan volt: új terminusokat tűzött ki.

No már az ilyenre jó keresztyén ember nem maradhat veszteg. Vajjon mi igaz a hirben? Nagy utánjárásra sikerült kideríteni, hogy a fiatalok csakugyan készülődnek Gállocsba, de hol a ló sántul meg, hol a gállocsi udvarház lakhatósága ellen van kifogás, hol meg a rendelt butorokon akad meg a költözködés. Alighanem Dobosy néni keze görditi az akadályokat - e volt a Kövicses véleménye. Ez sem volt igaz beszéd, mert jól tudom, hogy egy hónap múlva maga Dobosy néni háritott el minden akadályt. De erre meg azt mondták: persze a fia kérte meg nagyon. Neki nem tud ellent állani a néni! A fiát pedig Juliska kormányozza...

Elég az hozzá, hogy a fiatalok elindultak, nyomukban öt terhes szekér ment, de aztán előgördült a nagyasszony csézája is, a becsületes, öreg Kósa János kocsissal, a ki nagy ügyességgel kerülte ki a terhes szekereket, s az első kocsi után iparkodott.

A robogásra Juliska visszafordult. Rögtön megismerte az öreg csézá, s kedvetlenül monda az urának:

- Anyád is jön!

Laczi bágyadtan mosolygott.

- Szegény jó anyácskám, csakugyan jön ő is. Azt hiszi, ott kell lennie, a hol én vagyok.

A menyecske durczásan huzódott meg az ülésben, de egy szót se szólt.

Bizony Dobosy néni bekvártélyozta magát a gállocsi házba, még csak ki se lehetett onnan verni. Az ő szerzeménye volt. Ebben aztán megnyugodott a Kövicses.

Másfél hónap múlva azonban nagy megütődésünkre az öreg cséza poroszkált vissza a Kövicsesre a gállocsi utról. A becsületes Kósa mogorván nézett szét a mélyen szemére huzott kalap alól, Dobosy néni arcza pedig olyan merev volt, mint a márványszobroké.

Ha a villám tizenháromszor üt le egy nyáron a Kövicsesre, nem lehetett volna különb a megdöbbenés, mint a cséza láttára. Még az nap 15 nénémasszony látogatta meg Dobosy nénémet. Tőle azonban egyebet nem lehetett kívájni, minthogy a nagy munkaidő miatt jött haza, sőt még azt a gorombaságot is megcselekedte, hogy az egész társaságot faképnél hagyta. Csakhogy a nénikék nem hagyták annyiba a dolgot. Nagynénémet bízták meg, hogy Susmó Katát nagy titok pecsétje alatt küldje el Gállocsba széjjelnézni.

Susmó Kata meg is jött egy pár nap múlva, hanem azt, a mit ő hozott Gállocsról, én nem tudom elhinni. Dobosy néni így nem alázhatta meg magát, Dobosy nénivel így elbánni nem lehet. Minthogy azonban Gállocs messze volt, s én magam nem járhattam utána a dolognak, Susmó Kata elbeszélését vagyok kénytelen ideírni. Előre is kijelentem azonban, hogy a Kata lelke rajta, ha hazudott.

Az nap 11 óra tájban, mikor a nagyasszony visszajött Gálocsról, még a kertben járt és sűrű könyhullatások között virágot szedett. Bokrába kötötte, könyeit hullatta rá és mély sóhajjal indult a ház felé.

A méhesnél találkozott a Laczival. A beteg ember fanyar mosolylyal kérdezte tőle: kinek az a virág édes anyám?

Dobosy néni végignézett fián. A nap égető sugarai odatűztek arczára. Homloka, arczbőre sima és fényes volt, mint a márvány, s az egész arcz olyan áttetsző, mint a porcellán-üveg.

A nagyasszony rémülten fordította el arczát, s fuldokolva mondta: Juliskának!

Laczi kacagni próbált örömeiben, de erős köhögésbe fult öröme. Kinosan nyögte: ugy-ugy szeressék egymást kedves anyám! Aztán zsebkendőjét kereste elő, s a torkára kötözte, miközben elégedetlenül mormogá: meghűltem, megint meghűltem!

A nagyasszony félőrülten rohant a szobába, a hol Juliska himezett valamit, kezébe adta a virágcsomót, s révedező szemekkel fölkiáltott:

- A mindenható Istenre kérlek, ne csókold annyit a fiamat!

Susmó Kata beszélt még Juliska sirásáról, Laczi rekedt kiabálásáról és nagy haragjáról, a melynek az volt a vége, hogy Dobosy néni visszajött a Kövicsesre.

No hát ugy történt, a hogy történt. Isten annak a tudója, de annyit jó lélekkel mondhatok, hogy ez nem volt igazság. Gedeon János uram ott maradt Gálocson, Dobosy néninek pedig el kellett jönni a magáéból. Ez égbe kiált.

Alighanem elhatott az égig is, mert az Isten keze ezután nagyon ránehezedett a Gedeon-Dobosy családra. Csapás, csapás után következett félelmes gyorsasággal.

Három hét mulva Gedeon János is hazakerült Gálocsról. Két nappal rá föbe lőtte magát a fia huszárpisztolyával. Juliska ott volt a temetésen, de képpel sem fordult Dobosy néni felé.

A temetés után egész nap pörgött a dob a Gedeon-udvarban. Eladtak ott mindent az utolsó szegig. Az árverelő dob veszekedése áthallott Dobosy nénihez is. Dobosy néni pedig ott ült az oleanderes tornácson, olvasott a nagy kapcsos bibliából, s ki-kinézett a gálócsi utra. Várt arról valakit.

Két nappal rá fényes délben a szérűjén tüzet fogott egy óriási kazal. A sok léhűtő cseléd és cséplő elvesztette a fejét, pár percz mulva lángban állott a csűr, s az egész évi termés. A tűz átcsapott az istállókra is. Itéletnap volt ez. A lángok az égig csapkodtak. 8 tehén megfuladt a füsttől, a lovak, ökrök elszabadulva, bőszerűen száguldtak keresztül az Ung vizén. A hires gyümölcsös tönkrement a dülő lángtenger között. A fák megégett koronájukkal, szemrehányólag keservesen néztek a magtárba, a hol két nap, két éjjel égett az összehalmozott rozs és buza.

Dobosy néni még ekkor is ott üldögélt cserepes háza tornácán, olvasgatott a kapcsos bibliából és sóvárogva nézett-nézett a gálócsi utra.

Egy hét mulva reggel 8 órán is tul ágyban maradt a nagyasszony. A hű Náni tipegett-topogott a szobában, s el nem tudta képzelni, mi az oka, hogy a koránkelő tekintetes asszony még most is ágyban marad.

A nagy zörgésre megszólalt Dobosy néni szeliden, szemrehányólag.

- Ugyan, ugyan Náni minek töröd magad annyira? Mire való már az, ilyen nagy sötétségben felkelni?

A nap sugarai pajkosan játszottak a függönyökön, a czirmos vigan belekapaszkodott a karos székek bojtjaiba, s ugrándozott a bolond jószág, csak Náni sirt keservesen.

A tekintetes asszony szemei, azok a parancsoló nagy szemek elhomályosultak örökre.

Hanem azért délután ott üldögélt a tornáczon megint, és nézett-nézett mereven a galócsi utra.

Két nap mulva állig beburkolt embert hozott arról egy cséza. Lépésben mentek a lovak, még se tudták felismerni az emberek, ki ül rajta. Az igaz, hogy csak az orra látszott ki a sálkendőből. De a vak anya megismerte fiát. Rohant az udvarra, s a becsületes Kósával nagy diadallal vitte a szobába a támolygó beteget, leültette egy karosszékre, végig tapogattaczirógatta, ölelgette, hizelgett, mosolygott neki végnélkül.

- Tudtam, hogy hazajössz aranyos madaram. Nagyon régen várlak. Mennyit aggódtam miattad. No de csakhogya itthon vagy. Beteg vagy kis juhóm egy keveset ugy-e? De nem nagyon sáppadt az arczod. (A néni ezt is látta.) Majd meggyógyulsz lelkem virága idehaza. Ne busulj édes rajom, megmentettelek én már nem egyszer a haláltól. Most is meg foglak menteni. Ha megvakultam is édes lépesmézem, azért még mindig a régi vagyok. Istenem, Istenem csakhogya te megjöttél!

A néni forgott-mozgott, a Laczi csodálkozott s nem tudta elhinni édesanyja vakságát. Azok a nagy szemek ragyogtak az örömtől, tiszták és fényesek voltak, csak a világ borult előttük mély sötétségbe.

A beteg embert gyöngéden elhelyezte az ágyban, beszélt hozzá, kérdezősködött, mint egy csacska kis leány. És nem feledkezett meg semmiről. Kedvencz eledelét főzette a konyhán, iratott Tokajba a híres Józsa doktorért, s elküldött Zsiró után. És beszélt, mindig beszélt.

Csak Gedeon Julisról nem volt szó köztük. Ha ők nem emlegették, én minek beszélnék róla?

Még mikor elaludt a Laczi, akkor sem ment el az ágya mellől, mert úgy tartotta: akkor könnyen baja eshetik. Csak egyedül ő tudja a világon, hogy kell vele bánni. Másnap este össze is vezett e miatt a Nánival, még se tágitott a fiától. A Náninak kellett elmenni.

Reggel 7 óra felé megmozdult a beteg.

- Ébren vagy kedves lelkem - kérdezte tőle mohón a néni. Jobban érzed magad?

- Ébren édesanyám, s olyan könnyű vagyok. Semmim se fáj!

- Nem mondtam, hogy meggyógyítlak - diadalmaskodék a néni. - Beszéljessünk egy kicsit aranyos jószágom.

- De, mintha még álmos volnék kedves jó anyám.

- Hát aludj, aludj.

- Az Isten áldja meg kedves anyámat!

És a beteg egy nagyot sóhajtott. Meghalt.

Dobosy néni megkereste selyempuha haját, és simogatni kezdte. Éppen ekkor nyílt meg az ajtó, s a kék szeműeges Zsiró doktor lépett be rajta. A nagy asszony megismerte járásáról.

- A fiam alszik - mondá suttogva az orvosnak. És egyre simogatta a fejét.

Zsiró kővé válva állt mögötte. A kék szeműeg elhomályosult könnyeitől. A kemény ember egy székre kapaszkodva hörgött egyet, mint a kinek lidércz ül a mellén. De mikor megszólalt, határozottan beszélt.

- Kata hugom, fiad éppen most állja ki a krízist: a legkisebb izgatottság megölheti. Mint atyádfia kérlek, mint doktor rendelem, eredj feküdj le, úgy se aludtál két éjszaka. A fiad bizd reám. Jer elvezetlek.

Karonfogva vitte hálósobájába, s a Nánira bizta. Maga pedig rendelkezett, hogy a holttestet Csuryhoz szállítsák.

Dobosy néni békétlenkedett egy darabig, de a kiállott izgatottság megtörte akaratát. Délfelé elaludt.

Másnap délelőtt Csury kétszer is eljött megnézni a nagyasszonyt. A hetyke Barnabásra alig lehetett ráismerni. Bajuszának a hány szála volt, annyifelé állott. Egyik lábára sarkantyust, a másikra sarkantyú nélkül való csizmát rántott. Dolmányának harmadik gombját az első gomblyukba erőszakolta. Nagy feje ferdén lógott le. A derék ember teljesen meg volt zavarodva. Dehogy merte volna felköltetni a nagyasszonyt. Mikor először jött, mint a tolvaj félénken elsomfordált. Nagyot lélekzett, mikor az utcára ért. Mikor másodszor jött el, már ekkor temették a szegény Laczit. A nagyasszony még ekkor is nyugodtan aludt. Csury tehetetlenül ácsorgott egy darabig, de aztán megnyugodott, hogy ez az Isten rendelése. Hátha jobban is van ez így!

Alig huzta ki lábát Csury a házból, a nagyasszony fölébredt. Bekiáltotta Nánit, és a fiáról tudakozódott.

- Jobban van már a tekintetes ur - biztatta a cseléd reszkető hangon.

A nagyasszony örült a hirnek, sietett öltözködni. A harangok zugni kezdtek, a mire a Náni mindent visszásan kezdett feladni Dobosy nénire. A néni békétlenkedett, közben-közben eltűnődött.

- Vajjon ki halt meg, nem tudod Náni?

A Náni nem tudta.

A nagyasszony elszomorodott arczzal folytatá.

- Bizonyosan a szegény Hénap sógor! Már a mult héten nagyon rosszul volt.

A Náni ráhagyta. Lehet, hogy a Hénap sógor. A nagyasszony maga is eltudott találni fia ágyáig. Megdőbbenve győződött meg róla, hogy az ágy föl van vetve. Agyában iszonyu gyanu kezdett megfogamzani.

- Gedeon Julcsa járt itt? - kiáltá örületes hangon. Hol a fiam?

- Színét se láttuk a tekintetes asszonynak - nyögte Náni kétségbeesve. A tekintetes ur pedig felkelt.

A szegény cseléd, mintha fuldokolt volna, úgy kapkodott kezeivel a levegőben. Szerencsére az öreg Kósa jött be.

- A Kósa tudja hová ment - mondá Náni nagyot lélegzve.

János vasvilla szemeket vetett Nánira, s iparkodott volna az ajtó felé, ha a nagyasszony erősen nem fogta volna a karjánál.

- Hová tettétek fiamat? - kiáltott a kocsisra.

- Meg... akarom mondani kikocsizott a tekintetes ur - dünyögé Kósa.

- Rögtön fogj be. U t á n a megyünk.

- De nem lehet - vakarta János a fejét.

A nagyasszonynyal egyet fordult a világ. A régi, hatalmas asszony kerekedett benne felül.

- Nem-e? - s egyet rántott a Jánoson. Teszed rögtön, a mit parancsolok.

- Jól van no, tessék hát elereszteni. Befogok az ördög nevében.

A nagyasszony magára kapott valami kendőt, és elbotorkázott a kocsiszinig.

Az öreg János be is fogott, hajadon fővel fel is űlt a bakra. Dobosy néni sugárzó arczzal jobbra-balra tekintgetett a kocsiból. Biztatta Kósát: majd csak utólérjük János, majd csak utólérjük!

János sohajtva eresztette meg a gyeplőt. Nem jutott eszébe a két ló neve. Csak ugy foházkodás formán biztatta őket: no, az Isten áldjon meg!

Mikor a két pára megindult, a gyászmenet az utca elején a temetőnek kanyarodott. Jajgató felszél sikongott végig. Fölkapta a sárguló faleveleket, s örületes tánczot járt velök a kocsi körül. El-elkapta a diákok gyászénekét, de maga annál égetőbb, viharosabb fájdalommal beszélt be a kocsiba. A nagyasszony nem is ügyelt rá, kiszólt Kósának:

- Aztán szólj, ha a fiam kocsiját látod.

Közel van már a fekete bársonynyal bevont gyászszekér, a nagyasszony boldog, megelégedett. Igen, most is megy, elmegy a fia után.

A bunda.

Suhai Dániel uram éppen befordult a Kövicses-utra, kopogtatta botjával a kövezetet, lóbálta a másik kezét, födetlen kopasz fejét meg lehorgasztá, a mi mind annak a jele, hogy mélyen gondolkodik.

Nem is hallotta, hogy egy öreges nő kiabál, s utána iramodik, míg végre szerencsésen utóléri az utcasarkon.

- Tekintetes ur megint itthon felejtette a kalapját. Beh sok bajom is van vele!

A tekintetes ur szó nélkül fejébe nyomta a kerek, puha kalapot, hanem a mint Tecza nénire nézett, az ujjával kezd rámutogatni:

- Hát ezt a bundát is fölvegyem? kérdé ijedt arczczal, mert csak úgy csurgott róla az izzadság. Tecza néninek egy rókatorkos bunda volt a vállán.

- Nem kívánom, noha megérdemelné, hogy magával vigye; úgy megszalasztani az embert! Kiagगतom az eresz alá, hogy szellőzzék, mert még beleesik a moly. De a nagy sietségben magammal hoztam...

Suhai uram meg volt elégedve gazdasszonya gondosságával.

- Jó, hogy eszembe juttatta a molyokat. A bundákat nem szabad nekik engedni. Majd beszéllek Szőcs István urammal...

- Minek az a pénzpazarlás, majd szellőztetem, nem szorulunk Szőcs segítségére, a molyoknak koppan...

- No már azt én jobban tudom Tecza asszony, vágott közbe Dániel ur, s tovább ballagott. Reggeli sétáját kezdte el.

A mint a Gyapju-utczára ér, találkozik (ezer szerencse) Szőcs Istvánnal, a ki télen a bundák csinálója, nyáron pedig a városbéli bundák gondozója. Suhai rögtön előállt a bundáival.

- Még ma reggel küldök utánok, - biztatá Szőcs István.

A tekintetes ur megvan nyugtatva, és kerül-fordul a városban, s úgy egy óra múlva ott áll a háza előtt. A kapuban összeütközik egy emberrel, a ki az ő rókabőrös bundáját viszi a vállán, és úgy látszik, nagyon sietős az utja.

Suhai uram elégedetten mosolyogva belékapaszkodik.

- Megálljon hé barátom! Magát úgy-é Szőcs István küldte el a bundáért? Nagyon meg vagyok elégedve pontosságával. Mondja meg neki, vasárnap küldök két üveg szerednyeít az ebédjéhez... Ilyen pontosnak még eddig nem ismertem.

- Meg lesz instálom, megmondom! - mondja az, s ezzel tovább akar oldalogni.

- Várjon csak, hisz maga csak a rókatorkos bundát viszi, pedig a medvebőrösbe még könnyebben beleesik a moly. Jöjjön csak velem, azt is odaadom. Oh az a Tecza! Csak nem tud a fehércseléd boldogulni férfi nélkül...

- Könyörgöm, majd máskor jövök - szabódék az ismeretlen szerényen - most talán terhére is vagyok a tekintetes urnak.

- Mít máskor, minek járna kétszer? Jöjjön itt van szobámban.

Az ismeretlen nyugtalanul nézett a kapu felé, hanem aztán ment az ajtónak. Igaz, hogy Suhai uram tolta maga előtt.

Ott aztán az almáriomból kivette a medvebőrös bundát, s rádobta a rókatorkosra, az idegen vállára.

- Legyen szives ezt is elvinni! - mondá neki jóságos arczczal.

- Nincs még egy bundája a tekintetes urnak - kérdé a jövevény felvidulva.

- Nincs.

- Talán a szerednyeit is elvihetném egyuttal?

- Azért még a pinczébe kell mennem, csak mondja meg Szőcs István uramnak, ott lesz a bor vasárnap.

- Ugy szerencsés jó napot kívánok.

- Isten áldja meg. Csak jól gondját viseljék a bundámnak.

- Ne tessék félni. A mit én elteszek, az el van téve...

Suhai meg volt nyugtatva. A bundák rendbe vannak. Föl alájár a szobában vagy egy negyed óráig, mikor kopogtatnak az ajtón, s bejön egy kifent bajuszu nyalka legény.

- Szőcs István mester ur küldött a bundákért a tekintetes urhoz! - mondá becsülettudó köszöntés után.

Suhai bátyám uram még föl se ocsudott meglepetéséből, midőn Tecza gazdasszony jajveszékelve szalad be.

- Jézus Krisztuskám ne hagyj el! Nincs sehol a bunda, ellopták, elemelte valamelyik akasztófára való. Szaladok Kemény bácsihoz...

Dániel ur most már mindent tudott. Keservesen megvakarta a füle tövét, de azért elhatározta, hogyha már a bunda oda van, megmenti legalább a tekintélyt.

- Szőcs Istvánnak mondja meg - szólott szigoruan a legényhez - hogy a bundákat egy nála élelmesebb szücs már elvitte. Én adtam oda neki sajátkezűleg.

Tecza arcza csak úgy tündökölt az örömtől.

- Hát a tekintetes ur adta oda. Ejnye, ejnye, hogy megijedtem! Mikor hozzák vissza?

Suhai Dániel kedvetlenül válaszolt.

- Hát majd ha f a g y !...

A posta.

Somlyó Évi szemlesütve állott meg az ajtóküszöbnél, s valami papírost gyűrögetett kezében. Meglátszott az arcán, hogy nagyon meg van zavarodva.

Verő János, a hires takács letette a sulykot, s a leány felé fordult.

- No, mi jót hoztál hugám?

Kiért az érdes hangból, hogy nyájas akarna lenni. Ez az iparkodás is sok volt János bácsitól. Évi közelebb jött egy lépéssel a szövőszékhez, s félénken elkezdte:

- Csak úgy benéztem János bácsi, nem hoztam biz én semmit...

- Csak azt a levelet úgy-é a Pétertől. No hát add ide, elolvasom. Ámbátor fölösleges dolog, mert az ilyen szerelmes legények levelei oly egyformák, mint ezek a fonalak.

Utána nyult a levélnek. Évi nagy zavarában az üres kezét nyújtotta neki, míg a másikat, a melyikben a levél volt, a háta mögé dugta. Az a kéz elő se került onnan míg János bácsi rá nem szólt:

- Hocz' ide már no!

Az öreg takács előkereste pápaszemét a fiókból. A vén pápaszemnek eltört a sárgaréz tartója, madzaggal kellett kitoldani, hogy a füléhez ragaszthassa.

Idegenül, majdnem ellenséges arczczal kezdte kémlelni a levelet. Megnézte alul is, fölül is, még a hátuljára is tekintgetett. Majd a balmarkába fogta, s a jobb kezének öt ujjával megkopogtatta egy párszor. Végig siklottak szemei a szarkalábakból összerótt sorokon, s borzas szemöldjeit összevonva, komoran csóválta fejét.

Évi kipirosodott arczczal, nyugtalanul kérdezte:

- Az Istenért János bácsi, talán valami rossz ujságot olvas ki belőle?

- Az a, rossz ujság! A semminek való, a helyett, hogy többet dolgoznék, bolondságon törő a fejét...

Évi mosolyogni kezdett örömeiben.

- Nem olyan bolondság az, János bácsi!

- Az a, ha mondom. Előbb szerezzon egy féltelket, aztán irjon, ha ugyan még ekkor kedve lesz hozzá... Addig tartsa meg magának.

De már erre elszabadult Somlyó Évi nyelve. Megperdült, mint a karika.

- Az Istenért János bácsi hová gondol, hisz addig megöregedünk...

- Hát aztán? - vágott közbe az öreg.

- Aztán ez nagy baj volna, tudja János bácsi, nagy baj volna. Sirás, bubánat lenne a vége. Óh Istenem, de minek is szomorít az ilyen beszéddel?

János bácsi fölrángatta jobb vállát, mint a kinek kisebb gondja is nagyobb az ő szomorúságuknál.

- Hát hiszen úgy lesz, a mint lesz, különben pedig írja ő, hogy:

»Ezen soraim keltek Szent Péter és Pál napján Szögedében.

Kedves rózsám, aranyos gilicze madaram! Kivánok neked az Istentől minden jókat, s kívánom, hogy ezen soraim is jó egészségben és hozzám való igaz szeretetben találjanak téged. Én hála Istennek egészséges volnék, csak hogy az utánad való bubánat nem hagy nyugton. Hogy te talán a Demeter Zsigmond fiával többet gondolsz, mint én velem! Urnapján is kimentem a tánczhelyre, de csak nem tudtak engem rávenni, hogy rugjam a port. Eszembe jutott, hogy Marosszögön is van táncz hely és Somlyó Évi nagyon tudja a módját a táncznak. Hátha Demeter Bénivel rakja... A szivembe nyilalott Évi lelkem, elszomorodtam, pedig már volna 40 forintom a ládafiában, a kit tehénre szántunk. A husz forint is meg lesz, ha Isten egészséget ad, s kitelik belőle egy riska tehén ára. Akkor aztán a paphoz is mehetnénk. Küldj jelt, hogy szeretsz, mert tele van a szivem bubánattal.

Ezen sorokat irtam Bitzó Péter saját kezeimmal nagy szomorúságban.«

- Czipra biz ez, - magyarázá zord hangon János bácsi - mint a szegedi lányok kötője. No majd én megadom rá a választ.

- Megmondom én János bácsi, mit írjon, esett rá Évi könnyörgő hangon.

- Meg ám, ha kérdezném - vágott vissza az öreg, s kutatni kezdett a ládában. Talált is benne egy náddarabot, a mihez fonallal kötötte oda a tollat.

Perczegett a toll, dőltek egymás után a nagy, öreg betűk a fehér papirosra. Évi aggódó szemmel nézte a betűket is meg az arcát is a takácsnak. Istenem, nem lehet valami jó oda írva, mikor olyan görbén ugornak egymásra azok a czipra betűk!

János bácsi diadalmas arcczal olvasta, a mint következik:

»Hallod-é Péter! Azt hittem több sütni valód lesz. Inkább dolgoznál, az alatt is, míg ilyen levélen töröd a fejed. Kevesebb szó lelkem, és több munka: akkor riska tehénre is lesz a ládafiában. Én megvagyok, a hogy vagyok, ha épen akarod, hát megvárlak, de kevés bizalmam van benne, hogy a riska tehénen kívül még a tiszteletes urnak is kerüljön az esküvőért. Már pedig nem akarok leányfővel maradni a te kedvedért. Nehéz ám az élet sorja. Dolgozzál, ha lesz minden, talán engem sem lopnak el tőled. Ezt üzeni néked Marosszegről Évi.«

Évinek még a lélekzete is elakadt erre a pogány levélre. Ugy elszorult a szive, hogy attól tartott, mindjárt eltörik a mécses.

- Lelkem János bácsi - monda rémülten, elhaló hangon.

- Hm. Talán nem vagy megelégedve a levéllel?

- Nem lehetne...

- Semmit se lehet - mormogott az öreg békétlenül - ha lesz pénze a Péternek, akkor lesz felesége. Kötelességem a javadról gondoskodni, azért nevezett ki a tekintetes árvaszék tutorodnak...

- Hát akkor hívja haza Pétert, s adjon neki!

- Majd valamikor! Most pedig vidd el a levelet a postamester urhoz. Itt az öt krajczár a stemplire.

A leány félénken forgatta kezében a levelet, s nem mutatott hajlandóságot a távozásra.

A takács zord arcza kissé megenyhült, s megczirógatta Évi két orcáját.

- Siess már no! Hiszen meg lesz minden úgy, a hogy lesz!

Évi sóhajtva indult ki a szobából. Oh minek is vannak betűk a világon, ha csak ilyen gonosz dolgokat lehet velök írni. Milyen jó, hogy nem tanult meg betűt vetni. Szegény Péter, ha elolvassa!...

... Az nap este nagy ijedtségben voltak a takács meg az Évi keresztanyja, a kinél az árva leány nevelődött. A gulya rég hazajött már, de Évinek semmi nyoma. Tűvé tették érte a falut, a környéket, hiába volt minden fáradság. Ugy eltűnt, mintha a föld nyelte volna el.

Csak harmadnap délbe jutott eszébe a kisbirónak, hogy Somlyó Évit sirva a Barangó felé látta rohanni.

A Barangó pedig mély állóvíz volt.

Verő Jánosban meghűlt a vér e szavakra. Rögtön átszaladt a tiszteletes urhoz, s elkérte a leghosszabb csáklyát, s azzal ment ki a tóhoz. Két álló óráig kotorta vele a vizet.

Egyszer csak csengő leány szó, az Évái ütődik fülébe.

- Adjon Isten jónapot János bácsi.

A takács szájából a pipa is kiesett, nem tudott szóhoz jutni nagy meglepetésében.

De beszélt helyette Évi, a kinek, noha poros volt a csizmája, haja, arcza, de ragyogtak a szemei, s mosolygás nyílt ajakán.

- A postamester ur vadászni járt János bácsi a minap, hát azt gondoltam, legjobb lesz, ha elviszem neki a levelet - magam!

Sötét napok.

Megint ott ólalkodik a határon az a fekete asszony! Fenyegetődzik, hozzánk készül látogatóba. Ugy rémlik, mintha már messziről ijesztgetne engem hosszú csontujjaival. Fenyegethetsz, nem félek tőled. Láttam már egyszer hatalmadat, rám vigyorogtál; ettől a borzalmas kaczagástól komorodott el úgy az arcom. Évek hosszú sora tünt el fejem fölött, de ez a sötét árnyék nem tud innen letörlődni. Ha elvitted jó kedvemet, mit árthatsz még nekem?

... Százával hullámozott föl-alá a diákság az ...i kollégium nagy terme előtt, a hosszú folyosón. A nagy szárnyajtók nyitva voltak, a hány bement a terembe, annyi kijött onnan. Nyugtalanság, megdöbbenés rajzolódt le minden arczon. A folyosón végig csak léptek kopogása hallatszott. Ha meg is mert szólalni valamelyik rekedt suttogásba veszett hangja.

Megdöbbentő kép. Hol az ifjuság pezsgő életkedve, fékezhetlen vidámsága? Elnémitotta az a fekete vendég, a mely keletről jött hozzánk hivatlanul. Rettentő vendégjárás, minden lépése halál, köny sóhajtás, nyomor kél egy-egy szárnyrebbentésére. Neve: kolera.

A vizsga is megakadt. Nem tudtuk, mitevők leszünk. A tanár urak ma ide rendelték bennünket, de a vércse Olajos Béni éppen most hozta a hirt, hogy az öreg rektorprofesszor hiába várakozik kollégáira a tanár szobában. Az egyik temet, másik neje betegágyától nem tud elmozdulni, a harmadik már elmenekült boldogabb tájékra, a negyedik meghalt, s a nagytiszteletű rektorprofesszor ur egyedül ödöng a tágas teremben, s a mint Janiga, az iskola pedellusa mondja, mindig törülgeti aranykeretű pápaszemét. De hiába törüli, megint csak megnedvesedik könnyeitől.

Végre a nagy terembe vezető oldalajtón talpig feketében megjelent az őszhaju rektorprofesszor.

Mindnyájan betódultunk a terembe. A kis termetű öreg ember gyér, ősz haja kuszáltan csüngött előre, vékony ajkait összeszorította, s némán állt meg az emelvény közepén lehunyt szemekkel.

Mi is elnémultunk mindnyájan, de a zárt ablakokon annál rémesebben bugott keresztül a harangzugás, a mely 8 nap óta szakadatlanul siratta a halottakat.

A rektorprofesszor halk, szaggatott, rebegő hangon szólalt meg, de azért a terem tulsó zugában is hallották minden szavát. A nyugtalan diáksereg még a szemöldjét se merte megmozdítani.

- Fiaim - kezdé a jó öreg - ránk nehezedett az Uristen keze, mint a megérett kalász, úgy hajtjuk fejeinket a halál sarlója alá. Az ur akarta így, az ur végezte, mi megnyugszunk akaratában. Ne veszítse el senki hitét az ég végtelen irgalmában. Menjen mindenki tűzhelyéhez.

Gyász zsolozsma nyelte el a rektorprofesszor szavait. Megszomorodott szívü katolikus hívők harsány, panaszos énekétől rendült meg az épület. Az ablak alatt ment el a körmenet, bugva, fájón rendült meg az ének:

*Napja isten haragjának,
Végét veti a világnak,
Ez szavuk a prófétáknak!*

Az öreg tanár reszketve, áldólag nyujtotta felénk kezét, s kitántorgott.

A vér meghült ereinkben. Meredten néztünk egymásra, mig távolban el nem halt a zsolozsma.

De aztán egymás hátán tódultunk kifelé a kollégiumból.

Janiga rögtön bezárta utánunk a kaput. Az előre látó pedellus egy szobát telehordott eleséggel, s harmincz napig elő nem került onnan.

Mikor szállásomra értem, István kocsis már a ládámat is feltette a szekérre s ott járt a ház előtt, nagyokat lépkedve türelmetlenül.

- Menjünk, menjünk ifiur, meg kell itt bolondulni az embernek. Mig oda volt az ifiur, meghalt az Ilonka kisasszony...

Ilonka volt diákkorom ideálja. A szívem elszorult, s neki indultam a háznak, de a pitvarajtóból tompán rám szólott a gazda.

- Nem akarom hogy bejöjj. Eredj, siess haza szüleidhez. Ne vidd el magaddal az én szerencsétlenségemet. Áldjon meg az isten!

Kápai bácsi még az ajtót is becsukta előttem.

Nehéz szívvel ültem föl. István megeresztette a gyeplőket, s a két pej ló, mint a villám vágatott végig városon.

Csak mikor jó messzire voltunk, csöndesítette le lovait, s kezdett kicsiholni, hogy pipára gyujtson.

- Csak hogy ki jutottunk ifiur, ebből a városból - kezdé el beszédét, s a pipáját a szája végibe tolta. Ahány ház, annyi halott. Már attól tartottam, engem is itt marasztanak prédikációs halottnak.

Nem szóltam rá semmit, valami úgy nyomta a szívemet, hogy sirni szerettem volna.

Végig siklottak szemeim a tájékon. A learatott kévék ott heverték a mezőn; ki gondolna velők ilyenkor, midőn a halál kaszája az emberek közt arat. Madarak serege csipogva szállta meg a prédát, s gondtalanul lakmározta belőlük. Jól van az így, talán már szükségök se lesz e kévékre az embereknek. Hollók, varjak fekete fellege rémes krakogással vonult a város felé...

Sehol egy vigasztaló kép, mindenütt az enyészet, a pusztulás jele. Még a levegő is olyan, mint a meleg tej, eltikkasztja, lesujtja az embert. Az ég maga is gyászol. Fekete felleg keretezi be a láthatárt köröskörül.

Szomorú vakáció volt ez nagyon. Annak se tudtam örülni, hogy hazamegyek. Komor balsejtelem veté rám árnyékát.

Talán a harmadik falunál István egy düllőre fordult be, s rögtön föl is világosított az okáról.

- Semmi jót se látnánk, ha a falun keresztül hajtanék. Nekem már elég volt a halottakból!

Hát már erre is szedi áldozatait a fekete asszony?

Hamar beesteledett. Az eget fekete felhők borították. Nyolcz órakor már olyan sötétség volt, hogy alig láttunk két lépésnyire.

István egyre szölongatta a lovait, s majd kiugrottak szemei az előrenézésben.

Én meg nógattam, hogy sebesebben hajtsen. Iparkodott is az István eleget, még csak meg sem említette, hogy jó volna megszállni valahová. Megmagyarázhatlan lázas türelmetlenség vett erőt mind a kettőnkön, mintha éreztük volna, hogy nagy szükség van ránk odahaza.

Egy utszéli csárdánál megittattuk lovainkat, aztán nekimentünk újra az éjszakának, a sötétségnek.

Ugy ültem az ülésben, mintha meg lettem volna dermedve, csak akkor tértem magamhoz, mikor a kocsi hirtelen megállott, s István hátrafordulva dörmögé:

- Urfi, nem tudom hol vagyunk. Megtévedtem!

Ijedten nézelődtem körül. Koromsötétség volt, s úgy rémlett, mintha két oldalt, nem messze tőlünk, alacsony, sötét alakok sorakoztak volna egymás mellé. Minél jobban néztem őket, annál élesebben kidomborodtak körvonalaik...

Mi ez? a kísértetek világa nyílt meg előttünk?

Hideg borzongás futott végig hátamon. Fel akartam ugrani, de lábaim megtagadták a szolgálatot.

Ekkor nagyot dördült az ég, s villámlani kezdett. A vak sötétséget vakító világosság oszlatta el. Köröskörül fejfák százai tűntek szemem elé, míg az ákáczfákon tul, egy bádogtornyot aranyozott meg a villám.

- Az ott a perjámosi torony - morgott az István - ez meg a temető. Jó helyre kerültünk!

Fogaim vaczogtak, alig tudtam kinyögni: tovább István, tovább!

Az ég dörgött, villámlás villámlást ért, a szél bugott. Szél, vihar, égdörgés, villámlás nem tudta megakadályozni rohanásunkat. Ha a lovak meghorkantak, István közéjük csördített ostorával. Igen, tovább, tovább! Haza kell érnem mennél hamarább minden áron, de szívem összeszorult, hát otthon mi vár még reám? Haza vágytam, s remegtem is tőle... Végig rohantunk a helységen. Mikor a gáji kereszthez értünk, messziről négy vöröses fény csillogott felénk, a mely egyre közeledett.

A pokol ördögei szabadultak el, azok okádják reánk azt a vöröses lángot? István megállította lovait.

- Urfi, én visszafordulok Perjámosra. Nekem feleségem van, az meg ottan nem rendes dolog. Bolygó lidércz lesz, a kiről az anyám szokott mesélni, a ki halálba viszen mindenkit. Ilyen időben minden megtörténhetik.

- Emberelje meg kend magát, ne higgyen a dajkamesékben - mondtam neki rekedt hangon, de magam is reszkettem, mint a kocsonya. Kinos hallgatásba merültünk; hol fáztam, hol verejték ütköződött ki homlokomon. A vöröses fény egyre közeledett, s úgy látszott, mintha nyomában valami ház mozogna. Végre minden kibontakozott a sötétségből. Négy lovas ember égő fáklyákkal kísért egy szalmával megrakott szekeret.

Faragó István éktelen káromkodásban tört ki.

- Hogy a fergeteg hordjon el benneteket, támadt rájuk, mit bogároztok ilyen nehéz időben?

Harsány, zord hang kiáltott vissza, a mely olyan volt nekem, mint az ítélet trombitája:

- Félre az utból földi! A perjámosi uraságot visszük a kastélyba, a ki ezelőtt 2 órával halt meg Gájban, kolerában. Ott van a szalma alatt!

Szalma alatt, éjjel, lopva viszik a milliók urát, hogy a nép botra ne keljen... Mert holtat nem engednek keresztülvinni a határon. Jégverés, tűz pusztít ott, amerre a halottat szállítják. István egetreszkető káromkodással felelt, s lovai közé vágott. Mintha felelet lett volna rá, irtózatosszerű érzésvibrazás támadt, és megeredt a zápor. Ugy esett, mintha kupából öntötték volna! Bőrig ázva, nagy bajjal értünk a litkei csárdához. Tovább menni Istenkisértés lett volna. A lovakat földél alá vittük, magam pedig a söntésbe vonulva, egész éjjel kinosan hallgattam az iszonyu égiháborút.

Alig pitymallott, indultunk tovább. Papiba viradatkor értünk be. Keserő Péter már az ambituson pipázott, de a fejét se billentette a szekér-zörgésre. Ráköszöntöttem a jó reggelt. Lassan fordította felém arcát. Olyan beesett, kékes arcza volt, mintha hat éjjel nem aludt volna.

- Látom - mondá dermesztő fásultsággal - hogy még nem haltál meg. Pedig hire járt, hogy egész familiátok elpusztult. No de hát, az a ti szerencsétek!

- Itt a kolera? - kérdém elsápadva.

- Ugy tudom, hogy nálunk harminczan haltak meg tegnap. Nekem csak két fiam dőlt ki. Jól van no - mondá, s legyintett egyet kezével a levegőben - hiszen úgy is meghalunk mindnyájan!

Hátat fordított, s befordult a pitvarajtón. Amint a falunkba vezető ákáczos utra fordultunk, szembe jött velünk a Gólya árendás egy nagy parasztszekéren. Maga hajtotta a lovat, hátul a felesége szorongott mind a hat gyermekével. A mint engem meglátott, megállította a szekeret:

- Szerencsésebb jó reggelt kívánok, mint a mai, urfi! Ha oly kegyes volna, s el nem felejténé megmondani a tekintetes urnak, hogy ma jár le a váltó. Nincs pénz, és nyolczad magammal menekülök a kolera elől. Nem lehet várni, küldje a tekintetes ur utánam azt a kis összeget a szobráncai fürdőbe.

- Nálunk van már kolera?

- De mennyire ott van, - jajgatott a Gólya - tegnap meghalt a tekintetes ur portáján az öreg béres, azért nem mertem oda betenni a lábamat. A Záli se engedett, pedig nincs pénz, nincs pénz...

A fekete vendég gyorsabban járt nálunk; megelőzött minket.

- Szüleimről nem tud valamit? - kérdém tompa hangon a Gólyától.

- Hát meg vannak! Csak a váltót ne tessék elfelejteni...

István erre a lovak közé csapott. Gólya mondott még valamit, de azt már nem hallottam.

A mint a Söldő-sorra értünk, csak egyetlen egy embert láttam kint, Czinka Marczit, a híres primást, az is kifelé iparkodott, hegedűjével a hóna alatt. A Marczi még a Gólyánál is járatosabb volt hozzánk.

- Marczi bácsi - kiáltottam rá - nem tud valami hirt mondani szüleimről?

A vén cigány a szeme elé tartotta a tenyerét:

- Nini, hiszen ez a kis koma ur - mondá bágyadt mosolygással - ne féljen no olyan nagyon. A tekintetes komámnak semmi baja. A kolera tiszteletére tegnap is muzsikáltunk nála. A görcs fogta ujjainkat az ijedtségtől, a bor is keserű volt nagyon, de a tekintetes koma parancsolt, és mi huzzuk, ittunk. »No még egy kanálnyit Marczi komám« - biztatott a tekintetes komám uram, - »talán jobban fog menni az a nóta.« Nem ment az pedig sehogy se. A rajkók egyenként szöktek el. Magam maradtam éjfélig a tekintetes komámmal. Huzztam a »Kossuth Lajost« meg a »Cserebogárt«. Hanem most én is megyek...

- Hová Marczi?

- Nem tudom magam se, ezt a nagy harangozást nem birom kiállani. Ni, már is elkezdtek.

És Czinka szaladva indult ki a városból, még a fülét is bedugta, az egyiket a tenyerével, a másikat a hegedűjével.

Három templomban kondult meg egyszerre a harang. Korán kezdték el a temetést, reggel 7 órakor.

Hanem a Marczi beszéde megnyugtató, csak udvarunk üressége döbrent meg. Egy lelket se láttam, még a szekérszögre se jöttek elé. A gólya féllábon állva, leeresztett csőrrel ott mészolt az istálló tetején, Bodri vakkantott egyet, de a mint az ismerős szekeret meglátta, föl hagyott vele. Lecsüggesztett fülekkel, farkát csóválva, lassan jött elém.

Leugrottam a szekérről, végig szaladtam az ámbituson, a verőcset úgy vágtam a falhoz, hogy cizfái mind letöredezték. Berohantam a konyhába, a hol Rébék asszony fedőt melegített a tűzhelyen.

- Apám, vagy anyám - kiáltottam rá - vagy mind a ketten?

- Teremtő Isten, ne kergessen ki a világból - jajgatott a Rébék - hiszen már ugye tudom, hol áll a fejem. A tekintetes ur...

Benyitottam a hátulsi szobába. Láttam édesanyámat sirva, Józsa doktort komoran, s atyámat, az izmos daliás embert az ágyban, eltorzult arczzal, tehetetlenül.

Mikor beléptem, föl akarta emelni fejét, de nem volt hozzá elég ereje, csak kezével mutatott az ajtóra.

- Vigyétek el innen - hörgé zihálva - itt a halál jár!

Keserűen zokogva siettem ágyához, kezét akartam megfogni. Elkapta, s reszketve húzódott meg a fal mellett.

- Menj innen, menj innen, parancsolom! Vigye ki doktor!

És hangja dörgő, mély volt, végig zugott a szobában oly erővel, mint tegnap... Hiszen tegnap még dalolt is.

Józsa kivezetett karomnál fogva a ház tulsó oldalára. Az első szoba ablaka nyitva volt. Ráhajlottam az ablak hidjára, zokogtam, mint a kinek a szive készül meghasadni.

Mikor fölemeltem fejem, szemeim a két ajtós könyvszekrény felé révedeztek.

Atyám ott állott a szekrény előtt, szomorú arczzal, s jobb kezével integetett felém.

Mintha apránként tűnne el. Mellét, arcját még látom, azt is hallom, hogy nagyot sóhajt, ekkor vesz el a semmibe a fej, a derék, csak bucsuzó kéz lebeg még a pusztában...

E pillanatban anyám sirva jön ki a tornácra, s jajveszékelve borul reám.

- Fiam, fiam, meghalt az apád!...

Házasságom.

(Elbeszéli egy jó férj.)

Sohasem utazhattam a nélkül, hogy valakit, vagy valamit őrizetemre ne bízta volna. És sohasem tudtam eddig kitalálni, mi lehet ennek az oka? Azt hiszem, valami bizalomgerjesztő van arczomban; - még fiatal leányokat is bátran rám bízta akárhányszor. Nem azért, mintha nem tartottak volna elég veszedelmesnek, hanem mert megbíztak jellememben.

Félreértések kikerülése végett szükségesnek tartom megjegyezni, hogy e sorok írója őszinte, jószívű, csinos és fiatal ember, a kinek szerelmi kalandjai is lehettek volna, ha utána jár.

Egy alkalommal, a mint. J...be akartam utazni a gyorsvonattal, egy ember jött a pályaudvarra, s vizsga szemekkel nézett körül.

Akár megesküdtem volna, hogy engem keres. T. i. keresett egy derék, jószívű fiatal embert, a kire egy kis leányt nyugodt lelkiismerettel rábízhat. Tudtam, hogy rajtam akadnak meg szemei. Pár percz múlva már úgy állott a dolog, hogy nem egyedül fogok utazni.

A derék férfiú váltig bizonyitgatta előttem, hogy a leány nagyon szép. Nem mondtam neki ellent, de ezzel mégsem sikerült a leány jóakarátát megnyernem, mert ugyancsak durczásan nézett reám.

Az alvó kocsiosztályba vettem jegyet. Egy kegyes társaság is utazott ekkor J...be. A kegyes emberek tudvalévőleg jó alvók, de én is az vagyok. Beültem a kupéba védenczemmél. Még segitettem is neki czókmókjait vinni. Máig sem tudom, hogy miért hordanak a nők annyi sok mindenfélét magukkal, ha utaznak. Ennek is egy nagyobb és egy kisebb utazó táskája, nap- és esernyője, vagy három kendője, és több apró, papirosba göngyölt csomagja volt.

A mint felszálltunk, védenczem veszekedni kezdett velem, hogy a háló-kupékat ki nem állhatja. Azt mondta: nincs kedve megfújni.

Valahogy aztán kibékült sorsával, de ekkor meg nekem nem volt okom, meglegedettnék lenni. Két kellemetlen fölfödözésre jutottam. Egyik az volt, hogy mindkét jegyem egy és ugyanazon helyre szólt, a másik meg az, hogy jegyeim a legfelső ágyra szóltak, a hol a hőség kiállhatatlan szokott lenni.

Barátnőm újra zsémbelni kezdett... Ő bizony nem megy a kakasúlőre aludni. Nem evett bolond gombát... stb.

Értésére adtam, hogyha aludni akar, most már nincs más választása, mire ő azt válaszolta, hogy inkább ébren marad egész éjjel. Leül valahová. Azt mondtam neki, hogy ez mind igen szép, csak hogy az alvókocsiban nem talál ülésre alkalmas helyet, hacsak a mosdó tálba nem ül, a mi azonban nagyon kényelmetlen volna. Végre nagy nehezen két derék öreg ur segítségével rábeszéltek, hogy foglalja el az én helyemet.

Most már az volt a kérdés, hogy mi történik velem?! Megszólítottam a kalauzt, megmagyaráztam neki a sajnos jegytévedést, melynek áldozata lettem. A kalauz roppant sajnálkozott, s azzal elégített ki, hogyha előbb szólok, módjában lett volna segíteni rajtam, de a dolgok jelenlegi állásában ez most már lehetetlenség, mert a helyek mind el vannak foglalva.

- De azért - így biztatott, - mint jegy tulajdonosának, jogában áll, bármelyik üresen maradt helyet elfoglalni.

Lecsüggesztett fővel ültem le az egyik mosdó tálba, s megadással néztem jövőendő sorsom elé.

Egy rekedt, borizú hang ébresztett föl csöndes szomorúságomból.

- Uram, - így szólt hozzám egy veres orru ember, - nincs valami innivalója?
  - Vizre van szüksége?
  - Ejh! átkozott legyen az is, a ki kitalálta. Borra, vagy egy kis pálinkára szomjazom. A torkom, úgy kiszáradt, majd meggyul.
  - Sajnálom, de nem szoktam eféléket magammal hordani.
  - Valóban kár! Nem a kalauz ön?
  - Azt hiszem, hogy nem az vagyok.
  - Magam is azt hiszem, mert ha az volna, lenne kulacsa, a kulacsban pedig akadna egy kis inni való. Hol van a kalauz?
  - A másik kocsiba ment.
  - Nagy kedvem volna fölkeresni. Nagyon szomjas vagyok!
  - Kedves barátom, a vasuti szabályrendeletben egy paragrafus sincs, a mely önt megakadályozhatná abban, hogy felkeljen, és utána nézzen egy jó kortynak.
- Ez érvelésem bámulatosan hatott; mosolyogva fölkelte és nemsokára nagyokat ásítva tünt el a másik vagonban.
- Rögtön készen voltam tervemmel. Ezt az ágyat én fogom elfoglalni. Az ágy fölött, a fogason egy fehér kalap lógott. Levettem onnan és egy másik ágy fölé akasztottam, azután lefeküdtem s nyugodt lelkiismerettel elaludtam.
- Egyszer csak hangos káromkodás ébresztett fel első szendergésemből. A rezes orru ember nagy vitába ereszkedett egy ágy birtokosával. Azt magyarázgatta neki, hogy ahhoz az ágyhoz, a melyben ő oly kényelmesen nyújtózkodik, tulajdonképpen neki van jussa. A megtámadottnak ez sehogysen fért a fejébe.
- Nem látja, hogy az én fehér kalapom lóg ott a szegen?
  - Már hogy ez a maga kalapja volna? - mondá az álmos, de szörnyen kételkedő arczczal.
  - Igen, ez az én kalapom... Most pedig egymásután le arról az ágyról, különben úgy ledobom onnan, hogy a nyaka kitörik.
- Emberünk erre felült az ágyban, mélyen szeme közé nézett a tántorgó kis embernek, aztán ásítva, szó nélkül vette a kalapot, és a részeg fejébe nyomta. A szerencsétlennek a füle se látszott ki a kalapból, feje eltűnt a rengeteg köcsögben.
- Ilyet ne mondjon senki - szólott méltósággal a kalap nagyfejű tulajdonosa - az én fejemre nem kap kalapot Magyarországon. Ezt külön megrendelésre csinálta Csordás, az én kalapom.
- Ez a hatalmas érv hatott; a részeg tovább ment ágyát keresni. Minthogy pedig több fehér kalap lógott az ágyak felett, sok embert vert föl álmából, bizonyítgatva nekik, hogy az ágy, a hol oly jóízűen horkolnak, az övé. Volt veszekedés, lárma, sőt egy pár markosabb ember öklével távolította el az alkalmatlankodót.
- A részeg bevert orral, de törhetetlen akarattal ment a felső nyughelyek felé ágyát keresni.
- Én meglegégedetten készültem ismét az alváshoz, midőn valaki átható, ijedt sikoltással nevémen szólított.
- József! Jöjjön mentsen meg ettől a részeg embertől!

Ijedten talpra ugrottam. A hang a reám bizott tisztességes hajadon leányzóé volt, József meg az én keresztnévem, (családi nevemet a házi békesség kedvéért nem szabad elárulnom.) Nekem a leányért felelnem kellett, azért álmosan ugyan, de lóhalálában rohantam segítségére.

A leány erősen dulakodott a részeggel, még körmeit is segítségül hívta. Hogy ezek nem hasztalanul működtek, eléggé bizonyította a részeg arczáról lecsepegő vér.

Rögtön a gazember hajába ragadtam és ellóditám az ágytól. A leányka félénken simult hozzám. Ha jól emlékszem, még meg is ölelt. Eszébe sem jutott a durczáskodás, én lovagja, megmentő lovagja voltam. Pedig csak ingujjban valék, no de hát a nők mikor félnek, az ilyesmit észre sem veszik. Kötelességemnek tartottam édes szavakkal megnyugtatni őt, hisz ugy remegett a szegényke; éreztem szive dobogását.

Mikor el akartam hagyni, ijedten fonta karjait nyakam köré.

- Ne menjen még az Istenre kérem; ugy félek, hátha visszajön.

Az igazat megvallva, ez a beszéd nem igen tetszett nekem. Szörnyű álmos voltam, de ha az ember elvállal valamit, még álmát is kénytelen érte fölládozni. Ott maradtam mellette.

Szörnyű álmom lepett meg, ráült szempillámra. Elaludtam kis védenczem ágya szélén...

Csak arra ébredtem föl, midőn egy hatalmas marok nyakon csíp és fülembe ordítja:

- Ki vagy, mi a neved? Gyönyörűséges mákvirág te!

Ez a marok a nagybácsié volt, ki a perronon várta érkező unokahugát, de minthogy nem mutatkozott, a kupéban kereste föl, s kissé furcsa helyzetben talált bennünket.

Ijedten nyitottam fel szememet; hirtelenében tájékozni sem tudtam magam.

- Az Istenért megfojt! - kiáltottam lélekzet után kapkodva. - Mit vétettem önnek?

Halálfélelem környékezett, és talán éppen azért egy pillanat alatt tisztában voltam, mivel vádolnak. Kérő hangon mondtam:

- Uram! én ártatlan vagyok, mint a ma született bárány!

A veszekedésre odagyűlt emberek nevetve, majd megbotránczó arczczal csóválták fejöket. Senki sem hitt nekem.

- Vagy nőül veszed a leányt, vagy meghalsz! - ordított a felbőszült nagybácsi.

Ez világosan volt mondva. Én szerettem volna - még élni. A leányra néztem, a ki keservesen zokogott. Oly szépnek tűnt fel előttem e pillanatban. Azt is be kellett látnom, hogy a bácsinak igaza van. A leányt bár akaratlanul, még is kompromittáltam. A hiba másként nem üthető helyre, csakis házassággal. Ünnepeélyesen kinyilatkoztattam tehát, hogy nőül veszem.

Igy házasodtam meg.

Később mondta meg az én kedves feleségem, hogy ő engem már régóta ismert és szeretett. Igen, szeretett, titokban és reménytelenül. Ez egészen kibékített sorsommal.

Ő szeretett engemet!

Most boldog családapá vagyok. Nyolcz gyermekem van. Mindez pedig nem történik meg, ha akkor éjjel álmos nem vagyok.

*

U. I. A feleségemnek a menyegző után első dolga volt megtiltani, hogy fiatal nőkre felügyeljek.

Ezt egész alázattal bátorkodom tudtára adni azoknak, a kik netalán ilyen komisióval meg akarnának bizni.

A titok.

Színhely egy felvidéki városka.

Nevezetességei: a szép hölgyek és a szerelmes férfiak nagy száma; azután... a többi elhallgatom, elég ennyit tudnunk.

E városkában él két derék uri ember, nevezzük az egyiket Hantosy Elemérnek. Foglalkozása: ügyvéd, jellemző tulajdonsága: sasorr, fiatalabb korában büszkesége, de most lángvörös! Kebel barátja Szőlősy Gida híres orvos - a nők szemében, de a férfiek rettegnék tőle.

E két uri ember barátsága közmondásos. Mindig együtt látják őket. Én csak azt találom különösnek, hogy gyakran beszélnek egymás feleségéről. Versengnek abban, ki tudja jobban eldicsérni a másik feleségét.

- Boldog ember vagy! - mondogatja Gida, az orvos, - feleséged királynő!

- Igaz... hanem a tied a kecsesség mintaképe! Gyermeki báj és szendesség.

- Mily vállak! - kiáltott lelkesedve Gida.

- Mily kedves mosolygás!

- És milyen termet!

- Mily szende, tiszta arc! Nő és gyermek egy személyben.

- Mily kerekded telt tagok! ha engem...

- Mily picziny száj, egy csók...

Itt mindketten elhallgatnak. Gyanakodva méregetik egymást, s a következő perczben borait dicsérik, vagy a magas politikáról vitatkoznak. Másnap aztán újra kölcsönösen dicsérik egymás feleségét, hanem azért jó barátok.

Szőlősy Gida felesége, a »kedves kis asszony« (ugy hívja mindenki) egy nap bosszusan kutat férje szobájában. Orvosi könyveit széjjelhányja, receptjeit leszórja, kis kezeivel a fiókokba nyúl, s az egyikből kihuz - egy illatos levélkét.

Reszkető kézzel bontja föl.

A levél így szól:

»Kedves öregem!

Önnek igaza van, Elemér orra ijesztő. Napról-napra vörösebb, tegnap is kaczagták.

Apropos, tudja-é, hogy Elemér ma délután pár napra elutazik? Este magamra maradok, pedig már most is úgy unatkozom. Isten önnel.«

Aláírás nincs, hanem a kis Malvin azért eltalálta, kitől jön a levél.

- Ah, tehát jól sejtettem! - hörgé az asszonyka ökölbe szorítva kis kezeit, s kék szemeiben könyök csillogtak.

Ekkor az ajtó megnyílik, s belép a vörös orru Elemér.

- Bucsuzni jöttem.

- Tudom, hogy elutazik, hanem...

- Talán azt kívánja édes Malvin, hogy maradjak. Rendelkezzék életemmel.

Malvin tetőtől-talpig végig nézett Eleméren.

Elemér árnyékban volt, vörös orra nem látszott lángvörösnek, s daliás alakjának körvonalai annyival inkább kidomborodtak.

- Hátha szeget-szeggel fizetnék, - gondolá elpirulva.

- Csak egy szót, drága Malvin, és én a legboldogabb ember vagyok a föld kerektségén! - deklamált Elemér, csókokkal halmozva kezeit.

De Malvin már ekkor mást gondolt.

- Megteszi azt, a mire kérem?

- Parancsolja, hogy föbe lőjjem magam, és én - megteszem.

- Oh, ennél kevesebbet kérek. Azt akarom, hogy elutazzék, de 10 órára már otthon legyen. Hanem erről senkinek egy szót se. Legyen ez a mi titkunk!

Elemér megdöbbenve nézett rá, hanem a »mi titkunk az,« hízelt neki.

- De miért kívánja ezt tőlem?

- Édes Istenem, pusztá szeszély! De öntől megkövetelem, hogy szeszélyeimnek is alávesse magát.

Elemér le volt fegyverezve.

- És a jutalom...?

- Az nem fog elmaradni.

- Édes Malvin, előleget kérnék, csak egy - csókot, úgy titoktartóbb leszek.

Malvin odatartotta piros ajkát, Elemér forró csókot nyomott rá, és hevesen megölelte.

- Hanem most siessen.

Elemér maradni szeretett volna.

- Előbb érdemeket szerezzen rá.

Elemér elrohant, hogy az érdemeket megszerezhesse.

- Édesem - mondá Malvin egy félóra múlva férjének - ma kissé rosszul érzem magam, nem fogok kikocsikázni, este korán szeretnék lefeküdni, remélem, nem akarsz sehová sem vinni?

- Oh semmi esetre... azaz a hogy tetszik. Tudod, ma estére barátaimhoz igérkeztem.

- Ugy? - mondá vontatva Malvin, - én nem fogom elrontani örömedet. Elmehetsz!

Gida barátunk kezeit dörzsölte örömeiben.

- Minden pompásan megy!...

Elemérnek egy nagy kert szélén van a háza. Istálló és cselédház a másik oldalon van, ide jött vissza vörös orru barátunk kocsijával, s aztán a kerten keresztül háza felé tartott.

- Ugyan miért akarta Malvin, hogy tíz órakor itthon legyek... Ejh, de milyen bolond is vagyok; így adta tudtomra a légyott idejét! Gida bizonyosan nincs otthon... Hehehe! ezek a nők nagyon furfangos teremtések. Talán jobb is volna egyenesen hozzámenni! De nem, előbb átöltözöm.

Az első szobában a szobaleányt találja, a ki majd összeesett ijedtében, a mint a nagyságos urat meglátta.

- Hát magát mi az ördög lelte?

A szobaleány azt sem tudta, mit beszél, fogvaczogva mondá:

- Ne tessék bemenni nagyságos ur, a nagyságos asszonynál van valaki.

- Ki van? - kérdé elcsodálkozva Elemér.

- Öljön meg, de nem birom kimondani!

A vörös orru fejében egyszerre szörnyű világosság támad. Felfogta a helyzetet egész komoly mivoltában. Először be akar törni neje szobájába, hanem a mint a kilincset fogja, mást gondol, homlokára üt nagy kaczagva, s karjánál fogja a szobaleányt, a ki közel volt az ájuláshoz, magával czipeli, és a ház főbejáratát becsukja.

A szomszéd kocsmákból 12 cigányt szed össze, a kikből hat trombitás. Szép sorban háza elé állítja őket; elől a trombitások, hátul a hegedűsök, s huzatja velök a Rákóczy-indulót. És veri hozzá a taktust nagy lelkesedéssel.

Hanem egyszerre csak a legöregebb kürtös, a ki oly odaadó buzgalommal fujta trombitáját, hogy szeme szikrát hányt belé, eldobja zeneszerszámát, s futásnak ered. A Rákóczy megakad, a cigányok ijedten kiáltják utána:

- Megbolondultál dádé!

A vén trombitás futtában a ház tetejére mutat, s magyarázatul csak annyit kiált:

- A devla! a devla!

A cigányok a ház tetejére néznek. Ott egy fehér alak kapaszkodott végig a szomszédos diófa felé. Lőn erre nagy ijedtség a barna sereg között, s mindnyájan szanaszéjjel futnak. Elemér egyedül maradt, s azt nézte, hogyan ártson a kisértetnek, mert ő abban a véleményben volt, hogy a kisértet az ablakon keresztül az ő házából menekül. Egy követ ragadott föl, s avval dobta meg. El is találta hátát; a kisértet följajdult, de azért nemsokára eltűnt a szomszéd diófájának lombjai között. Elemér utána szaladt, de már akkor semmi nyoma sem volt. Mikor félórai futkosás után haza kerül, házat nyitva találja. A szobaleány urnójével eltűnt. Szegény Elemér másnap elment panaszkodni kebel-barátjának, a Gidának. Ágyban találta. Jégborogatást raktak rá.

- Hát neked is valami bajod van? - kérdé tőle, mikor elmondta neki a mult éj siralmas történetét.

- Igen, - mondá vontatva a jó barát, - feleségem úgy megvert, hogy ágyba kellett feküdnöm, aztán a faképnél hagyott. Megindítom a válópört.

- Én is! kedves barátom. Mi mindketten oly szerencsétlenek vagyunk.

A két jó barát összeölelekezett.

- Nem tudod, vagy nem gyanítod, ki lehetett az a kisértet, Gida? - kérdé Elemér.

- Nem tudom. Ez, ugy látszik, ö r ö k ö s t i t o k marad!

Elemér még most sem jött nyomára a titoknak, és a két uri ember barátsága még most is közmondásos.

Hogy lehet meggazdagodni?

A szállásadó, jámbor Sebestyén uram a pazarul bebutorozott szoba ajtaját dühösen becsukta Borsos Menyus orra előtt.

- Tegyen az ur már mást is lóvá! - kiabálta méltatlankodva, - félév óta biztat, hogy kifizeti a bért s ma is csak tréfával akarja elütni a fizetést. Hallja az ur, meguntam a tréfát, pénzt akarok, különben nem teszi be lábát ebbe a szobába!

Menyus elérzékenyedve nyult a zsebébe.

- Sebestyén gazda, ön a legnagyobb jótevőm a világon. Végtelen hálám jeléül fogadja el utolsó forintomat.

A markába nyomta az árva forintot, s megfordult a sarkán, ott hagyta Sebestyén urat, a ki sóbálványnya meredve nézett utána.

- Sült bolond ez, - dörmögé magában - mit csináljon vele az ember?

Különös dolog, hogy Menyus barátunkat, ha valaki megharagudott rá, sült bolondnak mondta, a ki pedig nevetett rajta, így szólt: jaj be nagy bohó maga!

A bohóknak és bolondoknak mindent el szoktak nézni.

Menyus örömtől sugárzó arczczal ment az utcára. Elmondhatta volna magáról a görög bölcsessel; mindent magammal viszek, de ő a kezeit dörzsölte, s egyre csak azt hajtotta: ez a meggazdagodás utja!

Ment lakást keresni.

De nem szobát, hanem magazint és üres boltokat nézett. Ilyen pedig mindig akad bőven.

Végre egy kisebb raktáron meg tudott egyezni a gazdával olyan föltétellel, hogy addig lakik benne, míg boltos nem akad rá. Nagyon olcsón kapta meg. Még abba is beleegyezett a háziur, hogy a két fenyődeszka ládát ott tarthatja, míg a bér le nem telik. Csak hiba ne legyen benne.

Menyus meglegedetten nézett körül új lakásán.

- A meglegedett embernek valóságos palota ez! A nagyobb láda pompás asztal, a kisebbik nagyszerűen pótolja a széket. Még egy szalmazsákot keritek, és teljes a berendezés... Földi ember kevéssel beéri, csak vágyait kell, hogy szűkebbre mérje.

Ebédelni elment Kamuti Bálinthoz. Kamuti nem hívta meg ugyan, de ha már eljött, jó szívvél marasztotta. Menyus pedig maradt.

Ebéd után vett egy kis vasas ládát, abba becsukta kis havi fizetését, s mint a ki jól elrendezte dolgát, elment sétálni.

Az Ungparton találkozott Szakonyi Benedekkel, a ki falun lakott, s valami sürgős dologban jött a városba. Ezt, úgy látszik, már elvégezte, mert rettenetesen unta magát.

- Menjünk a Koronába Menyus - mondá neki, - pyramidlizzünk, legalább eltelik az idő.

Menyus elgondolkozott. Ezt a falusi góbét - gondola - csak könnyen leverem, semmiesetre sem kerülhet rám a fizetés.

Bement vele pyramidlizni.

Nemsokára azonban sajnosan győződött meg róla, hogy nagy »kozákkal« tűzött össze. Szakonyi fényesen győzött. Menyus kontrát mond - megint leveretik. Rekontra! dühöng

Menyus kétségbeesve. A rekontrát oly iparkodással játssza, hogy az izzadság vastag csöppökben hull alá homlokáról. Hiába minden iparkodás, újra csuful megveretik.

- Fátum - dörmögi Menyus zordonan - leteszi a dákót, s előkeresi kalapját.

- Benedek, - mondja barátjának - mindjárt jövök! - s ezzel kisiet a hátulsó ajtón a kávéházból.

Benedek hűségesen várakozik rá. Elmulik egy negyed óra, Menyus nem jön; félóra, Menyus még mindig oda van, háromnegyed óra, Menyus nem mutatkozik.

- Izé, hallja... mindjárt jövök, csak barátomat nézem meg, hová tűnt el. Talán megütötte a guta.

- Kérem, kérem - mondja a pincér hajlongva.

Benedek kirohan az ajtón, keresi Menyust az udvarban. Se hire, se hamva. Csak estefelé akad rá, akkor is véletlenségből. Rátámad.

- Ejnye te kötnivaló, hogy mertél ott hagyni, mikor egy krajczár pénz se volt nálam. Szerencse, hogy ott nem fogták a kalapomat.

- Nem volt pénzed? - csudálkozik Menyus.

- Nem hát, elfizettem adóba.

Menyus atyailag, fejcsóválva megfedte barátját.

- Benedek, Benedek, máskor több pénzt hozz magaddal, ha a városba jössz.

Borsos Menyhért barátunknak ugyanis az volt az elve, mióta a raktárban lakott, hogy a vasas ládába kell pénzt betenni, de kivenni onnan nem szabad. Sohasem volt zsebében egy krajczár se.

De ilyen élet mellett is lassan szaporodott a pénz a vasas ládában. Menyus nem volt megelégedve magával. Komoran, lecsüggesztett fővel járt az utcán, nem is látta az embereket nagy elkeseredésében.

De a bubánat nem sokáig kerülgette. Felvidult nemsokára, mint eső után a természet.

Nagy munka várt rá. Volt vagy ötszáz vagyonosabb ismerőse Magyarországon. (Menyusnak meg volt az az áldott szokása, hogy mindenkivel szeretett megismerkedni.)

Sorba járta valamennyi ösmerősét, kitől tiz, kitől husz forintot kért - kölcsön!

A kik a vidéken, vagy messzebb laktak, azokat meglátogatta, s egyiktől se jött vissza üres kézzel.

Félévi kemény munka után megszámlálta a suhogó bankókat a vasas ládában, 7000 pengő volt ott; csöpp hujja sem volt a hétezernek.

Menyus emeletes házat vett a Téglaszin-utcán, s kis felesége nevére iratta.

(Menyus azt is rövidesen tudott magának szerezni.)

Azóta bizonyosan sokra vitte.

A nagynéni ládája.

Ezt a kis történetet egy szép asszony beszélte el nekem. Ő meg volt győződve igazságáról, én sem kételkedem benne; adom úgy, a mint elmondta.

- Bizonyosan ismeri azokat az öreg bőrös ládákat - kezdé a kedves elbeszélő, melyekkel nagyapáink utaztak. Az eféle ládák részsegekkel, szeszélyes alaku pántokkal vannak kiczifrázva, sőt a tulajdonos neve is rajta van, hogy tudhassa az egész világ, kinek hívják igaz birtokosát.

Egy ilyen bőrös ládát hagyott rám kedves nagynéném, mely színültig tele volt becses régiségekkel.

Borzasztó nagy láda volt ez, s ha tele raktuk, alig tudtuk helyéről elmozgatni.

Főnt a padláson tartottam e becses régiséget, a hol öreg nagynénem régi divatu mantiljai, krispinjei is ki voltak teregetve.

Az öreg nagynéni még kis leánykoromban elhalt, de mintha még most is előttem állana. Nagyon öreg asszonyság volt már, jóságos arczvonásokkal, ó-divatu ruháiban, mintha csak egy régi olajfestmény elevenednék meg előttem, valahányszor rágondolok.

Történt, hogy egyszer a szomszéd városban fényes bált rendeztek. Férjem uj ruhával lepett meg. Előre örültem a szép mulatságnak.

Volt egy hat hónapos kis leánykám, a Pista öt, Ellácska hét éves volt akkor. Mindketten engedelmes, jó teremtések. Dadánk egy tisztos matróna, úgy szerette őket, mintha saját gyermekei lettek volna. Rábizhattam a kicsikéket nyugodt lélekkel.

A városban jó ismerősünkhöz szállottunk. Ebéd után toillettemmel bajlódtam. Szép, nagyon szép akartam lenni,

Szerettem táncolni. Most az egyszer és utoljára - gondoltam, legalább kitánczolólok magamat.

A vacsora után a mellékszobába mentem, hogy igazítsak hajamon. Több nő volt ott; mindegyik tükör előtt állott, s piperézték magukat, csak az egyik szögletben álló tükör előtt nem volt senki. Odamentem, de alig álltam a tükörhöz, mintha egy hideg kéz nehezedett volna vállamra.

A tükörben egy öreg asszony jóságos arczát láttam felém hajolva. Megfordulok. A rémülettől nem tudok szóhoz jutni.

Öreg nagynéném áll előttem.

Merően néz a szemem közé, s jóságos arczczal, de szigoru hangon mondja:

- Nem itt a te helyed, hanem odahaza. Nincs vesztegetni való idő. Eredj rögtön haza, és nyisd fel azt a bőrös ládát, a mit tőlem örököltél.

Ezzel eltűnt.

Félholtan dőltem egy pamlagra. Férjem ekkor jött a szobába, s ijedten futott hozzám.

- Az Istenért mi bajod?

- A nagynéni itt volt. Siessünk haza, fogass be, mondám elhaló hangon.

- De melyik nagynéniről beszélsz?

- Ne kérdezz, majd mindent elmondok. Menjünk, menjünk... Otthon valami nagy baj történt.

Férjem rémulten hívta kocsisunkat. Megparancsolta neki: fogjon be.

Báli ruhában szaladtam ki a szobából, a jó öreg Szeleczy néni hozott utánam egy köpenyt.

A kocsi előrohant. A kocsisnak megparancsoltam, hajtson, a mint bir. Megindultunk szélvész gyorsasággal.

- Tudod-e, hogy az öreg nagynénit láttam. Megparancsolta: menjek haza. Istenem, Istenem, a gyermekeknek van valami bajuk! - szóltam a férjemnek kétségbeesve.

- De édesem, hiszen az lehetetlenség. Bizonyosan képzelődés az egész.

- Ne szólj, ne okoskodjál. Gyermekeink életéről van szó. Érzem, tudom!

Férjem megborzadva nézett rám, s aztán kétségbeesett hangon kiáltott a kocsisra:

- Hajts gyorsabban!

A kocsi morogva csattogtatta ostorát, a lovakról szakadt a tajték. Istenem, milyen utazás volt ez!

Még tíz óra felé hazaértünk, az utcára nyíló ablakokból derengett a világosság. Az udvaron több ember állt, köztük az öreg dada, a ki keservesen tördelte kezét. Jajgatva szaladt kocsinkhoz.

- Istenem, Istenem rögtön meghalok. A kis Ellácska nincs sehol.

- A padlásra, a padlásra emberek, - kiáltottam kétségbeesett hangon. Leugrottam a kocsiról, szaladtam fel a lépcsőkön, férjem egy ócska lámpással utánam.

A padláson sok mindenféle lim-lom hevert, s én egyikben sem botlottam meg, pedig ha akkor elesek, alig tudtam volna egy hamar felkelni.

Fölnyitottam a láda tetejét, férjem oda világít a lámpással. A kis Ella van benne, ajka néma, kezei hidegek.

Többre nem emlékszem.

Mikor magamhoz jöttem, a kis Ella karjai fonódtak nyakam körül.

- Ne légy beteg mama! Ládd nem haltam meg, csak el akartam bujni a Pista elől. A Pista nagyon gonosz ám! Mindenütt megtalált. No megállj - gondoltam magamban - majd elbuvok az öreg néni ládájába, ott tudom nem fogsz megtalálni. És mikor az a csunya teteje becsapódott, akkor sirni kezdtem, majd kiabáltam, de senkisé hallotta meg, csak te jó anyácskám. Te messziről eljöttél, hogy engem megszabadíts.

A szép asszony szemeiben fényes könnycsepp ragyogott.

- Nos, mit szól történetemhez, - kérdé remegő hangon.

Megindulva csókoltam neki kezét, de Istenem, ember olyan önző, azt mondtam neki:

- Kedves anyám él még hál' Istennek...

- Ah, el is feledtem megmondani önnek a nagy ujságot: a kis Ella menyasszony. Holnap lesz a jegyváltás. Természetesen önnek is ott kell lenni. Hjah, annak már 12 esztendeje, hogy a ládába bujt. Eljár az idő, látja: öreg asszony vagyok - - -